

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellem részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr. $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszabvány adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Nemzeti gyász és nemzeti egyház.

Lélekemelő jelenetek közt folyt le a nemzet nagy halottjának temetése.

A szorosán vett hivatalos Magyarországon kívül ott volt mindenki, lélekben még az is, csak egy hiányzott: a katolikus egyház.

A felsőház aegise alatt megjelent két főpapja nem annyira képviselőjének, mint kitagadott fiának látszott.

A kath. egyház tüntetőleg távol tartotta magát a nemzeti gyásztól. Antisemita papjai szembe szállottak híveik kegyeletével és a gyászlobogók miatt huzakodtak. Ablakbeverési mártíromkodás inscenizálásával tettek tanúbizonyosságot arról, hogy nincs érzékek semmi iránt, a mi a magyar nemzeti szellemet és érdeket illeti s nem tudnak még oda emelkedni sem, a hol az általános emberiség, a humanitás követelményei megfordulnak.

Nem csak abszolutisztikus hierarkiai szervezetök áll homlokegyenes ellenkezésben az alkotmányos szabadsággal, hanem magán érzületök vallásos dogmájok is minden ponton a magyar nemzeti követelmények, a felvilágosodás negációját képezik. Nem hogy emelnék a vallással híveik magyar hazafiságát, ellenkezőleg híveiknek kell a kath. vallásos előítéletekkel megküzdeni, hogy mint a hazának hű fiai magokat érvényesíthessék.

E régi igazságot megdöbentően illusztráltak a nagy nemzeti gyásznak lefolyt napjai.

Valóban kétségbe kell esnünk azon sötét idők felett, a midőn még bizonyítani is lehetett azt, hogy *a kath. vallás az igazi nemzeti vallás*. Nem is történhetett ez csak a nemzeti elnyomatás, elnemzetlenedés gyászos napjaiban; akkor, midőn a főurak németül beszéltek, a nemesség pedig latinul, midőn a rendek, osz-

tályok s az abszolút királyi hatalom versengései közt *a magyar fajnak, magyar nyelvnek, nem volt más fentartója, mint a nép és a protestáns templomok, a protestáns egyház*.

S nincs másképen ma sem.

Az a 60 protestáns lelkész, a kik Kiss Áron debreczeni püspökkel az élén a gyászmenetben haladtak, harangjainknak heteken átál folyvást zúgó, búszava, a gyász jelvényei, melyeket tornyainkról lengetett a szél; a minden templomunkban megtartott gyász isteni-tiszteletek, a temetésen a mások sorai közt, vagy önálló küldöttségekben megjelent nagyszámú prot. és pedig magyar református lelkészek egyházi és világi kitünőségek, azt bizonyították meg a népek milliói előtt, hogy *a különböző egyházak közül az igazi magyar nemzeti egyház csak a mi egyházunk a magyar prot. egyház*; nem csak azért, mert vérszerint ez teljesen magyar, nem csak azért, mert nyelve a nemzeti nyelv, nem csak azért, mert szabad önkormányzati intézménye a magyar alkotmány mintaképe, hanem azért is, mert felvilágosodott szellemével igaz magyar nemzeti érzületével fényben és gyászban, multban és jelenben a fejlődést gátló akadályok elhárításában, a nemzeti ideálok felé való törekvésekben, minden ponton egy a magyar hazával, a magyar hazafisággal, a felvilágosodott emberiség követelményeivel.

A katolicizmus világhuralmi törekvései folytán világpolgárságra törekszik, a haza fogalma előtte csak akadály, a hazafiság csak eszköz, túl a magyarság határain a földi Jeruzsálem felé néz s onnan vár jutalmat.

A pietismus, a nazarenismus viszont csak a mennyei Jeruzsálemet látja s azon a mi itt a földön környezi, szemforgatással túl tekint.

Mind a kettőnek szól az égi szemrehányás: *mimódon szerethetné az az Istent, a kit nem*

ismer; a ki itt embertársait sem szereti, a kiket ismer . . . ?

Mi módon szeretné az az égi hazát, ki itt a földit meg nem becsülte?

Mi magyar reformátusok minő a kettőt szeretjük s midőn a nagy nemzet gyász napjaiban együtt dobogott szívünk a nemzetével, midőn a magyarság százezeivel együtt vettünk részt a temetkezésen; egy büszke öntudat kél kebleinkben, hogy mi vagyunk a valódi nemzeti egyház s hogy a mi soraink közé tartozik a felekezeti korlátokon felül mind az, a kinek keblén magyar szív dobog.

Ferenczy Gyula.

TANÜGY.

Egyházkerületi gymnasiumi felügyelet.

Egyházkerületünk küszöbön levő közgyűlése elé a következő javaslat fog terjesztetni a fentebbi tárgyban:

Szabályrendelet a tiszántúli ref. gymnasiumpok kerületi felügyeletéről.

Egyházkerületünk a kebli gymnasiumpok felü gyűléstére nézve az 1891—3-iki egyházi törvények 463—485. §-aiban megjelölt hatáskörét a következő módon tölti be:

1. Az említett tanintézetek közvetlen felügyelése és ellenőrzése végett egyházkerületi gymnasiumi felügyelői hivatal létesítetik, melynek teendői a keblbeli gymnasiumpok igazgatóinak valamelyikére bízattal, kit erre egyéni képességei s az iskolai oktatás és jó rendtartás terén szerzett érdemei különösen ajánlanak; s ki

tanórák adásával saját intézetében nem terhelhetik. E felügyelőnek tiszte különösebben:

a) minden gymnasiumot évenként legalább egyszer, de szükség esetén többször is meglátogatni s azt ezúttal mind anyagi, mind szellemi tekintetben tüzetes és beható szemle alá venni viszonyainkhoz alkalmazva olyanforma eljárás szerint, minő az állami főigazgatóktól kívántatik. (lásd 1884: 18,025. és 1892: 10,092. sz. vallás és közokt. min. rendeletek 1—30. §-ait);

b) örködni a felett, hogy az iskolákra vonatkozó egyházi és polgári törvények, konventi, egyházkerületi határozatok, szabályok és felsőbb helybenhagyásban részesült helyi végzések pontosan végrehajtassanak; mely tekintetben a késedelmeket és hanyagokat szorgalmazza, fennakadás esetén utasítja, esetleg az intézeti tisztviselőket négy szemközt megintja, vagy a körülményekhez képest fegyelmi eljárást kívánó ügyekben az illetékes bíróság közbelépését kívánja;

c) örködni a tantárgyaknak a tanárok közti felosztása, a tanulók időszakai és évvégi osztályozása, a tanárok és tanulók egyházas érzülete, kifogástalan kötelesség teljesítése és erkölcsi magaviselete, a tanterv és módszeres megállapodások pontos követése, a kijelölt tankönyvek használata, az iskolai jegyzőkönyvek és irattár, az intézeti helyiség és butorzat egészségi és tanítási czélszerűsége, épségben és tisztaságban tartása, a gyűjtemények jókarban és rendezett állapotban léte felett;

d) az intézeti vagyonkezelésnek s számadásoknak s ezeknek szabályszerű vitelének közvetlenül utána nézni, azokat ellenőrizni s örködni a tanári hivatalok megüresedésénél a pályázatok, a tanári fizetések s a tanszakok kellő csoportosítása felett, mi végett a pályázati hirdetések előzetesen helybenhagyása alá terjesztendők;

e) az érettségi vizsgálatokat minden évben két intézetnél felváltva vezetni,

TÁRCZA.

Halotti imádság.

Írta s Kossuth Lajos temetése napján, 1894. ápr. 1., a debreczeni ref. Nagytemplomban elmondta *Dicsőfi J. össef.*

Előimádság.

Mindenható nagy Isten, jó Atyánk! Te, ki a fellegeknek nem csupán viharzó szárnyat, hanem fölirod rájok a szívárvány lét színében a békességet is: óh, adj békét felhős lelkűnknek is, hogy imádkozzunk buzgón és igazán, — holott mostan csak sírnunk kellene! Amen.

Imádság.

Csak sírnunk kellene, — hiszen temetünk s pedig nem úgy, mint máskor, jó Atyánk. S zent pitva rodban nincs itt a koporsó, csak sóhajunk kíséri messzi ről: és mégis oly közel a szemfedő, a mely alatt halottunk nyugoszik. Minden magyar kebel ma szemfedő és benne minden szív egy-egy koporsó: koporsó-szív és szemfedő-kebel eleven és emésztő kinaival hull számszámhoz ma mindenki itt is . . . Óh, jöjj hozzánk, Szentlélek-Istenünk s vigasztalásod égi erejével segíts hordozni ez élő koporsót s fuvalj reá, hogy már e szent falak közt élő virág fakadjon ki belőle: a hála és emlékezet virága!

Mint mindig, úgy most is csak Téged illet a hála szent virága Istenünk! Neked háláljuk a lélegzetet, a röpke percet s hosszú éveket; Neked háláljuk a mindennapi kenyért s áldásid gazdag jobbkezeit. S mit érdemelne Tőled az a nép, mely elfeledné megköszönni Neked a nagyokat, kiket a Te kegyelmed ad néki nemzedékről-nemzedékre? Hiszen Te köztünk bennök működöl: a nép csak test és benne ők a lélek; a nép hajósok és ők az iránytű; a nép erő és ők kormányozói; a nép az égbolt, ők a csillagok! Még a csodákat is velök cselekszed: a más előtt üres nagy pusztaságban ők csipkebokrot égve látnak és a lángokból isteni szót hallanak (II. Móz. 3, 1. kk.); mikor mást elhagy minden hit s remény s csüggedten áll a megpróbáltatás biztos halálba hívó tengerénél: ők jobbkezőket égre emelik s a víz megszárad és út lesz az örvény (II. Móz. 14, 1 kk.); mikor más mélyen és gond nélkül alszik: szenvednek ők és rémítő tusában mintegy Te véled küzdenek, nagy Isten (I. Móz. 32, 24 kk.); s midőn más porba, fetreng s hazudik a nép előtt és a király előtt, kegyét vadászva népnek és királynak: magukra hagyva is helyt állnak ők a megösmert igazság szent hegyén, — mert oda látnak az örök igazság hatalmas Istenéhez, a ki fent az örökkévalóság trónusán ülsz oly mennyei seregek udvarában, a melyekből egyetlenegy vitéz egy éjen át százezreket emészt meg a föld hatalmasainak hadából (II. Kir. 22, 1 kk. 19, 35.) . . . Lényedben mindig megfoghatatlan Isten, ki mint akarod, úgy adod a lelket porgyermekidnek, — a Te nagyjaid valóságos csodák

f) az egyházkerület s a püspök jogkörébe eső s koronként előforduló gymnasiumi ügyeket, ideértve az egyházi törvény 463., 464., 467., 471., 472—475., 477., 483—485. §-aiban megjelöltekén kívül a tanulók felvételi, vizsgai, fegyelmi s bármiféle dolgaiban való felelősséget, felmentéseket, engedélyezéseket s az érettségi vizsgálati ügyeket is előadó; javaslattal s illetve véleménynyel ellátni, szükség esetében önmagától is indítványokat tenni, a konvent és a közoktatásügyi miniszterium által kívánt kimutatásokra, értesítéseket stb. elkészíteni, az egyházkerületi tanügyi bizottság üléseiben s a debreczeni főgymnasiumi tanárválasztásokban, mint az egyházkerület egyik megbízottja, részt venni;

g) tapasztalatairól s általában a gymnasiumok állapotáról a kerületnek évenként rendszeres és tüzetes jelentést tenni, sürgősebb és fontosabb ügyekben a püspököt időközileg is önként értesíteni;

h) hivatalos eljárásáról és ügyviteléről iktatókönyvet, a hatáskörébe esett összes ügyekről s a kezére bízott összes ügyiratokról leltárt és betűsoros tárgymutatót, a tanárokról pedig a bizonyítványok, az illető igazgatók véleménye és saját tapasztalatai alapján minősítővényit lajstromot vezetni s ez utóbbit koronként az illető igazgatókkal alájegyeztetni;

i) az állami felügyelet végrehajtását, a törvény és felelősségünk önkormányzata alapján figyelemmel kísérni s ellenőrizni;

k) általában a felügyeletére bízott iskolák mindenemű ügyeit felelősség terhe mellett úgy szemmel tartani s illetve vezetni, hogy a bajokat lehetőségig idejében észrevegye s azok megszüntetése és az iskolaügy fejlesztése érdekében a maga szavát annak helyén és idején felemelje.

2. A felügyelő az egyházkerület pénztárából évmegyei előleges részletekben 2000 (ha az országos tanári nyugdíjintézetnél nyugdíja nem lenne, 2300) frt-

nyi fizetést, 400 frt lakbért, 400 frt utazási átalányt és 200 frt irodai költséget húz s ezenkívül kapja az igazgatói illetményeket azon intézet részéről, melynek közvetlen vezetése reá néz.

3. A felügyeleti kiadások viseléséhez tartoznak a gymnasiumi igazgatóságok évről-évre minden egyes gymn. beiratkozott tanuló után 1 frtot s minden naturandus után (külön számítva a pótvizsgát tevőket is) 2 frtot tanév elején s illetve vizsgai beiratáskor előre beszédni s a kerületi pénztárba egy összegben beküldeni, a még mutatkozó hiány az egyházkerületi tüzkármentesítési s ha ez nem bírná, a kézikönyvpénztár által fog fedeztetni.

4. A felügyelői hivatal szervezésével az 1884: 49., 50. sz. kerületi határozatokkal létesített egy. ker. középiskolai felügyelőtanács és ennek elnöksége megszűnik, az egyházkerületi tanügyi bizottság pedig — melyhez a püspök nagyobb fontosságú ügyekben a felügyelő javaslatait véleményezésre átteheti — akkép szervezetik, hogy abban a vidéki gymnasiumok is legalább két taggal képviselve legyenek.

5. A felügyelő legalább 6 évre választatik, mely idő után újra választható.

6. A gymnasiumtartó hatóságok, az igazgatók és tanárok a felügyelő látogatásai s hivatalos megkeresése alkalmával, kötelesek annak az egyházi törvényeken s e rendeleten alapuló kívánságait teljesíteni, észrevételeit tisztelettel fogadni, utasításainak, meghagyásainak eleget tenni, s öt tanügyi törekvéseiben tőlük telhetőleg támogatni.

7. E felügyelői hivatal az 1894. szept. 1-vel lép életbe, s az e célra szükséges előzetes intézkedések megtételével a püspöki hivatal megbíztatik, hogy a választás legközelebbi közgyűlésünk, esetleg ennek e végből kinevezendő bizottsága által még idejében megejthető legyen.

Ma mi szemünkben: Hozzád olyan titkos közelben élnek s szent árnyékodban oly csodás alakjok; tisztábban látnak, mint a nagy tömeg; merészelnek nagyot és győznek akkor is, a midőn úgy látszik, hogy elestek... s mi mind ebből megértjük, hogy Tiéid, ők a tiéid, — választottaid! Hát szent Fiad pályája nem ilyen volt? Nem küzdött Ő is és nem szenvedett-é? S nem akkor győzött Ő is, a midőn a világ fiainak nagy öröme a vert pásztor mellől elszéledének a félénk, az erőtelen juhok?... S ha kérjük, hogy mi legfőbb büszkesége ma az egész keresztyén nagy világnak: nem-é az Ő gyalázatos keresztje, az a gúnyolt s megátkozott kereszt?...!

S hogy a mi megsiratott nagy halottunk is a Te választottad volt, Uram, legjobban Te tudod, mindent tudó. S vedd kedvesen, ha most könyvek között e házban őt Te néked megköszönjük, — ép e falak közt, hol megtámadott népéért egykor feljajdult s fölesküdt! Tiéd a hála, nemcsak hogy nekünk, nekünk adád őt válságos napokban, hanem azért is, hogy *felösmeréink őt*, — hogy, mint olyan sok választottaidnak, *nem felösmerés volt sorsa is*. Nem ez, nem ez volt sorsa, jó Atyánk! Hisz Te tudod, alig hallá szavát a nép, a melyhez elküldötted őt, felösmerés s megérté őt legott a paloták s kunyhókban egyaránt: hangjára megnyílt a vakok szeme, hallottak az addig süket fülek, a jég-hideg szív olvadozni kezdett s a nagy beteg nép új erőre éledt s gyógyult tagokkal ismét egybeforrt... Ilyet, Uram, csak az, csak az tehet, ki kettős mérvben

vette lelkedet, hogy éljen s küzdjön nemcsak önmagáért, hanem, mint eszközöd, a milliókért. — S midőn így újjászülte népedet és megkeresztelé az újszülöttet a nemzetek dicső keresztvizével, — vérevel a szabadság hőseinek: gyáván és tétlen nem sirt a romok közt, elbujdosott a messze nemzetekhez és hirdeté pünkösti nyelveken, hogy él népünk is, él, csak aludott, nem halva volt, csupán csak aludott s most megmutatta, hogy életre méltó. S mikor ekkép betölté hivatását: a szent magányba újra visszatért, a melyben hívó szódat vette egykor s ott élt eszméinek magaslatán és róla csak egy perczre is le nem szállt... Ez is mutaja, hogy ő a Tiéd volt: prófétád, ki ősmerte hivatását és tudta, hogy meddig terjed határa. — De lelkében továbbra is velünk élt, mint küzdő népe élő zászlaja; erejét, mint a nap, a messzeségből öntötte ránk, bizott és biztatott, most lelkesített, majd intett s tanított, — és, óh ha tudnánk, hogy Hozzád, nagy Isten, mi értünk, népedért eléd borulva, óh, hányszor, hányszor felimádkozott, hogy „csillagtrónusodról nézz reája, kinek ajkáról milliók imája magasztalón száll szent eged felé;“ — mert tudta, hogy az áldozat után, mit néped bemutatott e világnak, a halálig szeretett szent hazáért, „ha bűnös volt is, szentté lett e föld s a hősök csontja megkoszorúzatlan nem, nem maradhat és poruk felett rab népnek élni többé nem szabad!...“

S imádsága, úgy-é, fölírva Nálad, történeteknek Ura, Istene, igazságodban is változhatatlan? Hisz Te szeretted őt, Atyánk, nagyon. Adád neki a lélek oly

Indokolás.

A tiszántúli egyházkerületi felügyelőtanács elnöke 1889/90. évi jelentésében feltüntetvén azon hiányokat, melyek gymnasiumi oktatásügyünk terén észlelhetők s érintvén azt az elmaradottságot, mely sorsunk lesz, ha intézményeink fejlesztésében a korról nem tartunk s az újabb megváltozott viszonyokat tekintetbe nem vesszük, végül így nyilatkozott: „Tanárainkban ugyan, szintűgy mint a fentartó és igazgató testületekben megvan az idevonatkozó akarat s a jóra való hajlandóság csaknem minden alapkelléke, de hiányzik valami, a mi az akarat és erő kifejtéséhez és sikeresítéséhez szükséges; hiányzik, vagy csak igen gyarló és kezdetleges formában van meg, az egyházi főbb hatóság irányzó és vezető közege, a jóakarató szakember, egy személyben hivatali feljebbvaló, ki egész erejét és idejét az ügynek szentelve folytonosan ügyeljen és buzdítson, támogassa a jó ügyeket, észrevegye és meg ne tőrje a rendetlenséget, ki szélesebb látókörrel és tapasztalatokkal bírván a gymnasiumi képzés terén, az alacsonyabbban levőket a feladat magaslatára emelhesse.”

„Egy ilyen közeg előállítása szerintem az egyházkerület főbb hatósági tisztéhez tartozik, e nélkül azt betölteni s a vezetésünkre bízott számos gymnasiumokért hozott nagy áldozatok sikerét kívánni s a közönség bizalmát megérdemelni — a lehetetlenséggel határos.” (Lásd 1890. évi okt. e. ker. jegyzőkönyv 242. lapon.)

Ezen indítványt az elnöki jelentésben foglalt más fontos ügyekkel együtt a főtiszt. ker. gyűlés 1890. évi 350. sz. végzésben véleményezés végett kiadta az összes gymnasiumok tanárkarainak és igazgatótanácsainak s Szilágyi István m.-szízei igazgató úrnak, utóbbinak a végett, hogy a beérkező véleményeket feldolgozva, azokról a ker. felügyelőtanácsnak tegyen jelentést, ez pedig az ügyet újra áttanulmányozva, a ker. gyűléshez tegyen felőle javaslatot. A vélemények beérkeztek s ily hivatal felállítását gymnasiumaink, Szatmár kivételével, *valamennyien szükségesnek ítélték*. Hasonló nézetét nyilván-

ította az e. ker. felügyelőtanács is 1891. szept. 24-én 1. sz. a. jegyzőkönyvében. E jegyzőkönyvet s Szilágyi igazgató jelentését ekkor a főtiszt. egyh. ker. 1891: 303. sz. a. újra leküldte véleményezésre a gymnasiumokat fentartó testületekhez és tanárkarokhoz. E nyilatkozatok után az 1889/90-ki felügy. tan. elnöki jelentésben felvetett ügyek felett a felügy. tan. 1892: 13. sz. határozatában a kívánt munkálatokat elkészítette, a gymnasiumi felügyelői hivatal hatásköréről s szervezéséről részletesebb javaslatot készített, azonban ezt az egész ügyet a főt. egyházkerület 1892: 88. sz. a. végzésében az újabb zsinati törvények létrejöttéig függőben hagyta s a felügy. tanácsot ismét, most már harmadizban, utasította, hogy ez ügyre vonatkozó javaslatát még egyszer dolgozza át s azt a zsinat után tartandó első ker. gyűlésre terjeszse be, a mint e munkálat elején is említve van, egyszersmind a tanács elnökét, ki másnemű elfoglaltsága miatt ismételve lemondott, ez ideig állásának megtartására kérte (1892: 89., 191., 332. — 1893: 173. sz.).

Minden a főtiszt. egyh. ker. kívánsága szerint történt s így terjesztetik be jelen újabb alakjában a fentebbi javaslat a ker. gyűlés elé, hogy az a mostani gyűlésen, mint előre kitézött határidőben, végleges megoldást nyerjen.

A szabályrendeleti javaslat mostani utolsó alakjában a hivatalnak valamelyik gymnasiumi igazgatóra bízása javaslatatik azért, mert így, ha t. i. az illető felügyelő tanári állását és jellegét megtartja, annak az alakulófélben levő országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételére remélhető, mert a felügyelőséggel együtt járó teendők az igazgatóság mellett teljesíthetők s mert több tekintetből kívánatos is, hogy a felügyelő maga is tanári jellegű és foglalkozású férfi legyen. Igaz, hogy a megválasztott igazgató nem fogna többé azon intézetben tanítani, melynek igazgatója marad, de ez az intézetre nézve annyiban nyereség, a mennyiben egy tanári fizetés meg lesz takarítva, a nélkül, hogy szükségessé

hatalmát, minőt kevésnek nagyjaid közül, mely nem hideg bámulatot teremt csak, hanem hódít s győz ellenállhatatlan, — az agyba fényt s a szívbe dob tüzet . . . S a legcsodásb sikerben részesítéd: nyert akkor is, midőn azt hitte vesztett, — mint szent Fiad, győzött Ó bukva is . . . hajh! ő is magvető volt s bételék ő rajta is, hogy itt e porházában, főkép nagy alkotások mezején, „más a vető és más az arató” (Ján. 4, 37.) . . . S adál neki olyan szeretetet, a mely nem pusztá láng, hanem erő s felső fokán szent önfeláldozás. Hisz Te tudod, Atyánk, hogy mint szerette e földet, ősei nyugvóhelyét; s mégis majdnem félszázadon keresztül kedves honától elszakadva élt, Fiaddal így vigasztalván övét: „jobb néktek, hogyha most én elmegyek” (Ján. 16, 7.)! Ez erő is a Te ajándokod volt, e szív-emésztő, de dicső erő, dicső erő, a mely a holt göröngynél jobban szerette élő népedet, — hosszú életre hívott népedet! . . . S adál neki, Uram, olyan nevet, a melyet ösmer egy egész világ s becsülni fog, míg lesz egyetlenegy szív, mely a szabadságért még lelkesül . . . S meghosszabbítád élte idejét: mert azt akartad, hogy végig ragyogja e század égboltját ép az a csillag, a mely egyik viharzó tengerének — élet s halálra vívó nemzetünknek — nem mozduló sarkcsillaga vala . . . S hogy most ravatalánál ünnepeltük együtt a husvétot s a Golgothát: a Te bölcs végezésed volt ez is; hogy már koporsójába léptekor hirdesse nekünk, hogy feltámadott, feltámadott

mielőtt sírba szállt és él itt köztünk és ott fent Te nálad! . . .

Óh Isten, a ki őt e földön ekkép szeretted, úgy-é, hogy szeretted őt, a Hozzád visszatért igaz prófétát, fent az örökkévalóságban is? Ujítsd meg őt az örök ifjúságra s legyen meg a Te szent akaratod, a melynek ő köztünk apostola volt s a melyért ő most is könyörg előttd! Ó minket a magasból is szeret, hozzá szokott már itt: a messzeségből szeretni forrón népét s népedet. . . De mért kérnők hosszan kegyedelmet? Ha valakinek, neki megadod, igaz Bíró, az ő igaz jutalmát. Óh, add is meg, irgalmas Istenünk! Nézd egy nemzet, kicsinye, nagyja, férfi, nő, gyermek, agg, a koldus és az úr — ő érte ma együtt imádkozik s megolvadt szívvel kér áldást reá. Óh, nézd e gyászt, milyen önkénytelen; nem szítja senki, oly természetes, mint egy családé, mely apát vesztett, apát, szerető, édes jó apát! Maga e föld, mely napok óta már gyászol, mint temető, mert érzi, hogy nélküle talán ma igazán temető volna — meghalt népedé —: maga e föld megdobban, a midőn legjobb fiának drága hamvait keblére öleli, ki őt szerette, az önfeláldozásig úgy szerette s fölötte még az ég is elborúl s e bús napon együtt gyászol vele! . . . Óh, lásd meg e gyászt, Istenünk, Atyánk! És mondj nekünk, kiáltsd vigasztalásul ez egész föld felett: ne sirjatok, „En őt megdicsőítém ott a földön és megdicsőítettem már ide fönt” (Ján. 12, 28.), — óh, nem a ti sötét gyászatok-

válnék ott egy újabb tanári állás szervezése. Ugyanis az igazgató az állami tanintézetek példájára így is beszámíthatik a tanári létszámba, a többi tanárok pedig, kik teljes gymnasiumainkban újabb időben különben is igen felszaporodtak, az igazgató tantárgyait átvállalhatják már csak azért is, mert a fizetések mostanában ugyanis szaporíthatnak s mert az óraszám maximumát így sem igen lesz szükség túllépni.

A felügyelő megválasztását, minthogy hatásköre egészen új s egyelőre biztosnak nem vehető, hogy a megválasztottak minő sikerrel s mily mérvben fogják azt betölteni, nem lehetett élethosszra kiszabni, nem lehetett az egyházi törvények 469. §-ra való tekintet miatt sem, mely az igazgatói hivataloskodást legkevesebb hat évre szabja. Ha azonban az igazgató-felügyelőnek az országos nyugdíj-intézet kötelékébe való felvételése nem sikerülne, ez esetben a választást élethosszra, míg t. i. a megválasztott teendőit kellően teljesíteni képes, kellene megszabni, mert különben nem remélhető, hogy javakorabeli kiváló tanár elhagyja érte állását. Utóbbik esetben a tisztí fizetést 2000 frt helyett 2300 forintban kellene megszabni.

A hivatal költségeire (3000—3300 frt) nézve, mint-hogy a kerületbeli 2300—2400 tanuló után 1 frtjával 2300 forintot s a 150—200 naturandus után 2 frtjával 300 frtot, összesen tehát a két cím után 2600 frtnyi fedezetet lehet számítani, nehézség egyáltalában nem forog fenn, minthogy a még hiányzó 4—700 forintnyi költséget az egyh. ker. tűzkármentesítési pénztár, melynek vagyona az 1892. év végén 5914 frttal növekedett (e. ker. jk. 1893: 252. sz.), igen könnyen fedezhetné.

Ily módon véljük, hogy ezen hivatal, melynek szükségét tanintézeteink és az egyházkerületi középiskolai felügyelőtanács egyezően és ismételve elismerték s mely azért is kívánatos, hogy a tanügyi adminisztráció tekintetében lépést tarthassunk az állami tanintézetekkel, alkalmasan szervezhető, mert lesz egy szakemberünk, ki teljes idejét és erejét gymnasiumaink felügyelésének

szentelheti, a ki, ha a választás szerencsésen ütend ki, hasznosan és sikeresen működhetné közre gymnasiumi tanügyünk fejlesztésében.

H.-M.-Vásárhely, 1894. márcz.

Szeremlei Sámuel.

Egyházmegyei közgyűlések.

1. A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye f. hó 28-án tartotta meg ez évi tavaszi közgyűlését.

A közgyűlésnek nem volt sok tárgya, de maga a gyűlés egyike volt a leglátogatottabbaknak. Jelen volt az egész tiszti-kar, a világi és egyházi tanácsbírói-kar; 24 lelkész, 20 képviselő; a 3 gymnasium és tanító-egylet képviselői öten. A szokásos esperesi ima és gondnoki megnyitó beszéd után egyházmegyénk nagyérdemű gondnoka — a tárgysorozat megkezdése előtt, mely érzéstől rezgő hangon, rövid de nagy gondolatot tartalmazó beszédben (Szécsényi a legnagyobb magyar mondta: Magyarország nem volt, hanem lesz, — Kossuth Lajosnak köszönhetjük, hogy már van) a gyűlés tagjainak és a nagy, tágas templomot egészen betöltő gyülekezetnek, mély csendben, lélekzet visszafojtott figyelme mellett tette meg az indítványt, hogy a közgyűlés gyászos lappal s gyászos lapon kifejezett fájdalommal örökítse meg a haza nagy halottjának emlékét. Az álva hallgatott indítvány egyhangulag fogadtatott el.

A gyűlés constitualása után a templomból, áttétezt a tanácskozás a városháza nagy termébe, hol délután fél kettőig, mikor a gyűlés befejeztetett, mindig oly általános volt az érdeklődés, hogy a nagyterem majdnem zsufolásig tömve volt.

E gyűlésen jelentetett be a t.-földvári lelkész néh. Vári Szabó Sámuel halála, a megholtak érdemei jegyzőkönyvben örökítették. A domeszt. bevallások 49 frt

ért, egyedül az ő fényes érdeméért! És mondd, hogy Te nem gyászt kívánsz mi tőlünk; Te néked az tetszik, ha ma a nép feledi a mindennapi kenyért és Téged ő érette áldva áld, ki belőle szabad polgárt teremtett; és jól esik, ha térdre hullva látod imádkozni a nemességét is ma, hogy hálát mondjon ő érette Néked, ki nemzeti öntudatot fuvalt beléje és új hivatásra hiva!... Sőt még a gyászt is kedvesen veszed — nem ő érette, hanem mimagunkért, — ha látod, hogy bennünket egyesít az ő ravatalánál, a ki minket egygyé, egységes néppé alkotott... S a mivel legjobban kiérdemeljük jövedvedet s áldó kegyelmedet s a mit Te tőlünk múlhatlan meg is vársz, úgy-é, az: hogy ne feledjük soha, el ne feledjük őt soha, soha! Temessük őt elevenen szívünkbe s aztán örökül hagyjuk gyermekinknek és ők ismét a késő nemzedéknek, — legyen neve örök emlékezés! Míg él magyar e Tőled vett hazában, ösmerje őt a gyermek, ifjú s agg és emlegesse nagy kegyelmedet, melyet ő benne mi velünk cselekvél. Kertő legyen az ő neve minékünk: *imádság* Hozzád, néped Istenéhez; s mi hozzánk *biztató, erőt adó szó, varázsjége*, hogy munkásan szeressük, áldozva mindent, ezt a szép hazát! Oh jaj, ha őt valaha elfelednők, — úgy-é, iszonyu gondolat, nagy Isten?... Te s jobbkezünk is elfeledne minket. (Zsolt. 137, 5.)!!!.

De nem feledjük; Te nem engeded! Velünk maradsz Te, néped Istene — ha ő elhagy is minket test

szerint. Nagy fájdalmunkat megvigasztalod; nagy veszteségünket kipótolod: Ilyes helyett küldesz Elizeust, új prófétát a kidőltnék nyomába. A népet boldog békével megáldod: megőrzöd bölcsességét és hitét s épited napról-napra erejét. E földre védő szárnyadat borítod s áldással ékesíti jobbkezed, hogy legyen népednek dajkáló hazája s az elfaradtak csöndes nyughejye; hogy adjon most is édes nyugodalmat a messze földről édesanyai ölére megtért csontoknak, poroknak s a megsiratott drága nagy halottnak!...

S a közelebbi gyászolókra, a halálig hű fiakra s rokonokra: áldásodért könyörgünk, jó Atyánk, csak, — csak áldásért és nem vigasztalásért! Hiszen a gyermekeknek s rokonoknak nagyon kevés jut ott a fájdalomtól, a hol velők a gyászos szemfödőre zokogva egy egész nemzet borúl!... Ámen.

Mi Atyánk...

Utóimádság.

Imádasig szeretett szép hazád földjében csöndesen *pihenj porodban*; nagy *eszméidben* hű néped *szívében* s *nemesb feledben* fönt az *égben* — *élj* örökre — *kettős* megdicsőülésben! — És Te, nagy Isten, engedd meg, hogy épen e szent helyen, hol szolgád hontalan lett, — áldásodat esdjük le mindazokra, népekre s egyesekre, kik vele, a bujdosóval jót cselekedének. (Mát. 25, 41—45.). Ámen.

Indokolás.

A tiszántúli egyházkerületi felügyelőtanács elnöke 1889/90. évi jelentésében feltüntetvén azon hiányokat, melyek gymnasiumi oktatásügyünk terén észlelhetők s érintvén azt az elmaradottságot, mely sorsunk lesz, ha intézményeink fejlesztésében a korral nem tartunk s az újabb megváltozott viszonyokat tekintetbe nem vesszük, végül így nyilatkozott: „Tanárainkban ugyan, szintűgy mint a fentartó és igazgató testületekben megvan az idevonatkozó akarat s a jóra való hajlandóság csaknem minden alapkélléke, de hiányzik valami, a mi az akarat és erő kifejlesztéséhez és sikeresítéséhez szükséges; hiányzik, vagy csak igen gyarló és kezdetleges formában van meg, az egyházi főbb hatóság irányzó és vezető közege, a jóakarató szakember, egy személyben hivatali feljebbvaló, ki egész erejét és idejét ez ügynek szentelve folytonosan ügyeljen és buzdítson, támogassa a jó ügyeket, észrevegye és meg ne tőrje a rendetlenséget, ki szélesebb látókörrel és tapasztalatokkal bírván a gymnasiumi képzés terén, az alacsonyabban levőket a feladat magaslatára emelhesse.”

„Egy ilyen közeg előállítása szerintem az egyházkerület főbb hatósági tisztéhez tartozik, e nélkül azt betölteni s a vezetésünkre bizott számos gymnasiumokért hozott nagy áldozatok sikerét kívánni s a közönség bizalmát megérdemelni — a lehetetlenséggel határos.” (Lásd 1890. évi okt. e. ker. jegyzőkönyv 242. lapon.)

Ezen indítványt az elnöki jelentésben foglalt más fontos ügyekkel együtt a főtiszt. ker. gyűlés 1890. évi 350. sz. végzésben véleményezés végett kiadta az összes gymnasiumok tanárkarainak és igazgatótanácsainak s Szilágyi István m.-szigeti igazgató úrnak, utóbbinak a végett, hogy a beérkező véleményeket feldolgozva, azokról a ker. felügyelőtanácsnak teygen jelentést, ez pedig az ügyet újra áttanulmányozva, a ker. gyűléshez teygen felőle javaslatot. A vélemények beérkeztek s ily hivatal felállítását gymnasiumaink, Szatmár kivételével, *valamennyien szükségesnek ítélték*. Hasonló nézetét nyilván-

nította az e. ker. felügyelőtanács is 1891. szept. 24-én 1. sz. a. jegyzőkönyvében. E jegyzőkönyvet s Szilágyi igazgató jelentését ekkor a főtiszt. egyh. ker. 1891: 303. sz. a. újra leküldte véleményezésre a gymnasiumokat fentartó testületekhez és tanárkarokhoz. E nyilatkozatok után az 1889/90-ki felügy. tan. elnöki jelentésben felvetett ügyek felett a felügy. tan. 1892: 13. sz. határozatában a kívánt munkálatokat elkészítette, a gymnasiumi felügyelői hivatal hatásköréről s szervezéséről részletesebb javaslatot készített, azonban ezt az egész ügyet a főt. egyházkerület 1892: 88. sz. a. végzésében az újabb zsinati törvények létrejöttéig függőben hagyta s a felügy. tanácsot ismét, most már harmadízben, utasította, hogy ez ügyre vonatkozó javaslatát még egyszer dolgozza át s azt a zsinat után tartandó első ker. gyűlésre terjeszsze be, a mint e munkálat elején is említve van, egyszersmind a tanács elnökét, ki másnemű elfoglaltsága miatt ismételve lemondott, ez ideig állásának megtartására kérte (1892: 89., 191., 332. — 1893: 173. sz.).

Minden a főtiszt. egyh. ker. kívánsága szerint történt s így terjesztetik be jelen újabb alakjában a fentebbi javaslat a ker. gyűlés elé, hogy az a mostani gyűlésen, mint előre kitűzött határidőben, végleges megoldást nyerjen.

A szabályrendeleti javaslat mostani utolsó alakjában a hivatalnak valamelyik gymnasiumi igazgatóra bizása javasoltatik azért, mert így, ha t. i. az illető felügyelő tanári állását és jellegét megtartja, annak az alakulófélben levő országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételése remélhető, mert a felügyelőséggel együtt járó teendőik az igazgatóság mellett teljesíthetők s mert több tekintetből kívánatos is, hogy a felügyelő maga is tanári jellegű és foglalkozású férfi legyen. Igaz, hogy a megválasztott igazgató nem fogna többé azon intézetben tanítani, melynek igazgatója marad, de ez az intézetre nézve annyiban nyereség, a mennyiben egy tanári fizetés meg lesz takarítva, a nélkül, hogy szükségessé

hatalmát, minőt kevésnek nagyjaid közül, mely nem hideg bámulatot teremt csak, hanem hódít s győz ellenállhatatlan, — az agyba fényt s a szívbe dob tüzet. . . S a legcsodásb sikerben részesítéd: nyert akkor is, midőn azt hitte vesztett, — mint szent Fiad, győzött Ó bukva is. . . hajj! ő is magvető volt s bételék ő rajta is, hogy itt e porházában, főkép nagy alkotások mezején, „más a vető és más az arató” (Ján. 4, 37.) . . . S adál neki olyan szeretetet, a mely nem pusztá láng, hanem erő s felső fokán szent önfeláldozás. Hisz Te tudod, Atyánk, hogy mint szerette e földet, ősei nyugvóhelyét; s mégis majdnem félszázadon keresztül kedves honától elszakadva élt, Fiaddal így vigasztalván övét: „jobb néktek, hogyha most én elmegyek” (Ján. 16, 7.)! Ez erő is a Te ajándokod volt, e *szív-emésztő*, de dicső erő, dicső erő, a mely a holt göröngynél jobban szerette élő népedet, — hosszú életre hívott népedet! . . . S adál neki, Uram, olyan nevet, a melyet ösmer egy egész világ s becsülni fog, míg lesz egyetlenegy szív, mely a szabadságért még lelkesül. . . S meghosszabbítád élte idejét: mert azt akartad, hogy végig ragyogja e század égboltját ép az a csillag, a mely egyik viharzó tengerének — élet s halálra vívó nemzetünknek — nem mozduló sarkcsillaga vala. . . S hogy most ravatalánál ünnepeltük együtt a husvétot s a Golgothát: a Te bölcs végezésed volt ez is; hogy már koporsójába léptekor hirdesse nekünk, hogy feltámadott, feltámadott

mielőtt sirba szállt és él itt köztünk és ott fent Te nálad! . . .

Óh Isten, a ki őt e földön ekkép szeretted, úgy-é, hogy szeretted őt, a Hozzád visszatért *igaz prófétát*, fent az örökkévalóságban is? Ujítsd meg őt az örök ifjúságra s legyen meg a Te szent akaratod, a melynek ő köztünk apostola volt s a melyért ő most is könyörg előttem! Ő minket a magasból is szeret, hozzá szokott már itt: *a messzeségből* szeretni forrón népét s népedet. . . De mért kérnők hosszan kegyedelmedet? Ha valakinek, neki megadod, igaz Bíró, az ő igaz jutalmát. Óh, add is meg, irgalmas Istenünk! Nézd *egy nemzet*, kicsinye, nagyja, férfi, nő, gyermek, agg, a koldus és az úr — ő érte ma együtt imádkozik s megolvadt szívvel kér áldást reá. Óh, nézd e gyászt, milyen önkénytelen; nem szítja senki, oly természetes, mint egy családé, mely apát vesztett, *apát, szerető, édes jó apát!* Maga e föld, mely napok óta már gyászol, mint temető, mert érzi, hogy nélküle talán ma igazán temető volna — meghalt népedé —: maga e föld megdobban, a midőn legjobb fiának drága hamvait keblére öleli, ki őt szerette, az önfeláldozásig úgy szerette s fölötte még az ég is elborul s e bús napon együtt gyászol vele! . . . Óh, lásd meg e gyászt, Istenünk, Atyánk! És mondd nekünk, kiáltsd vigasztalásul ez egész föld felett: ne sirjatok, „En őt megdicsőtém ott a földön és megdicsőtöttem már ide főt” (Ján. 12, 28.), — óh, nem a ti sötét gyásztok-

válnék ott egy újabb tanári állás szervezése. Ugyanis az igazgató az állami tanintézetek példájára így is beszámíthatatik a tanári létszámba, a többi tanárok pedig, kik teljes gymnasiumainkban újabb időben különben is igen felszaporodtak, az igazgató tantárgyait átvállalhatják már csak azért is, mert a fizetések mostanában úgylis szaporítatnak s mert az óraszám maximumát így sem igen lesz szükség túllépni.

A felügyelő megválasztását, minthogy hatásköre egészen új s egyelőre biztosnak nem vehető, hogy a megválasztottak minő sikerrel s mily mérvben fogják azt betölteni, nem lehetett élethosszra kiszabni, nem lehetett az egyházi törvények 469. §-ra való tekintet miatt sem, mely az igazgatói hivataloskodást legkevesebb hat évre szabja. Ha azonban az igazgató-felügyelőnek az országos nyugdíj-intézet kötelékébe való felvételése nem sikerülne, ez esetben a választást élethosszra, míg t. i. a megválasztott teendőit kellően teljesíteni képes, kellene megszabni, mert különben nem remélhető, hogy javakorabeli kiváló tanár elhagyja érte állását. Utóbbik esetben a tisztí fizetést 2000 frt helyett 2300 forintban kellene megszabni.

A hivatal költségeire (3000—3300 frt) nézve, mint-hogy a kerületbeli 2300—2400 tanuló után 1 frtjával 2300 forintot s a 150—200 naturandus után 2 frtjával 300 frtot, összesen tehát a két cím után 2600 frtnyi fedezetet lehet számítani, nehézség egyáltalában nem forog fenn, minthogy a még hiányzó 4—700 forintnyi költséget az egyh. ker. tűzkármentesítési pénztár, melynek vagyona az 1892. év végén 5914 frttal növekedett (e. ker. jk. 1893: 252. sz.), igen könnyen fedezhetné.

Ily módon véljük, hogy ezen hivatal, melynek szükségét tanintézeteink és az egyházkerületi középiskolai felügyelőtanács egyezően és ismételve elismerték s mely azért is kívánatos, hogy a tanügyi adminisztráció tekintetében lépést tarthassunk az állami tanintézetekkel, alkalmasan szervezhető, mert lesz egy szakemberünk, ki teljes idejét és erejét gymnasiumaink felügyelésének

szentelheti, a ki, ha a választás szerencsésen ütend ki, hasznosan és sikeresen működhetnék közre gymnasiumi tanügyünk fejlesztésében.

H.-M.-Vásárhely, 1894. márcz.

Szeremlei Sámuel.

Egyházmegyei közgyűlések.

1. A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye f. hó 28-án tartotta meg ez évi tavaszi közgyűlését.

A közgyűlésnek nem volt sok tárgya, de maga a gyűlés egyike volt a leglátogatottabbaknak. Jelen volt az egész tiszti-kar, a világi és egyházi tanácsbírói-kar; 24 lelkész, 20 képviselő; a 3 gymnasium és tanító-egylet képviselői öten. A szokásos esperesi ima és gondnoki megnyitó beszéd után egyházmegyénk nagyérdemű gondnoka — a tárgysorozat megkezdése előtt, mély érzéstől rezgő hangon, rövid de nagy gondolatot tartalmazó beszédben (Szécsényi a legnagyobb magyar mondotta: Magyarország nem volt, hanem lesz, — Kossuth Lajosnak köszönhetjük, hogy már van) a gyűlés tagjainak és a nagy, tágas templomot egészen betöltő gyülekezetnek, mély csendben, lélekzet visszafojtott figyelme mellett tette meg az indítványt, hogy a közgyűlés gyászos lappal s gyászos lapon kifejezett fájdalommal örökítse meg a haza nagy halottjának emlékét. Az álva hallgatott indítvány egyhangulag fogadtatott el.

A gyűlés constitualása után a templomból, áttetett a tanácskozás a városháza nagy termébe, hol délután fél kettőig, mikor a gyűlés befejeztetett, mindig oly általános volt az érdeklődés, hogy a nagyterem majdnem zsufolásig tömve volt.

E gyűlésen jelentetett be a t.-földvári lelkész néh. Vári Szabó Sámuel halála, a megholtak érdemei jegyzőkönyvben örökítették. A domeszt. bevallások 49 frt

ért, egyedül az ő fényes érdeméért! És mondd, hogy Te nem gyászt kívánsz mi tőlünk; Te néked az tetszik, ha ma a nép feledi a mindennapi kenyért és Téged ő érette áldva áld, ki belőle szabad polgárt teremtett; és jól esik, ha térdre hullva látod imádkozni a nemességet is ma, hogy hálát mondjon ő érette Néked, ki nemzeti öntudatot fuvalt beléje és új hivatásra hívta!... Sőt még a gyászt is kedvesen veszed — nem ő érette, hanem mimagunkért, — ha látod, hogy bennünket egyesít az ő ravatalánál, a ki minket egygyé, egységes néppé alkotott... S a mivel legjobban kiérdemeljük jókedvedet s áldó kegyelmedet s a mit Te tőlünk mulhatlan meg is vársz, úgy-é, az: hogy ne feledjük soha, el ne feledjük őt soha, soha! Temessük őt elevenen szívünkbe s aztán örökül hagyjuk gyermekinknek és ők ismét a késő nemzedéknek, — legyen neve örök emlékezés! Mig él magyar e Tőled vett hazában, ösmerje őt a gyermek, ifjú s agg és emlegesse nagy kegyelmedet, melyet ő benne mi velünk cselekvél. Kertő legyen az ő neve minékünk: *imádság* Hozzád, néped Istenéhez; s mi hozzánk *biztató, erőt* adó szó, *varázss-ige*, hogy munkásan szeressük, áldozva mindent, ezt a szép hazát! Oh jaj, ha őt valaha elfelednők, — úgy-é, iszonyu gondolat, nagy Isten?... Te s jobbkezünk is elfeledne minket. (Zsolt. 137, 5.)!!!..

De nem feledjük; Te nem engeded! Velünk maradsz Te, néped Istene — ha ő elhagy is minket test

szerint. Nagy fájdalmunkat megvigasztalod; nagy veszteségünket kipótolod: Ilyés helyett küldesz Elizeust, új prófétát a kidőltnek nyomába. A népet boldog békével megáldod: megőrzöd bölcsességét és hitét s építéd napról-napra erejét. E földre védő szárnyadat borítod s áldással ékesíti jobbkezéd, hogy legyen népednek dajkáló hazája s az elfáradtak csöndes nyugheje; hogy adjon most is édes nyugóalmat a messze földről édesanyjai ölére megtért csontoknak, poroknak s a megsiratott drága nagy halottnak!..

S a közelebbi gyászolókra, a halálig hű fiakra s rokonokra: áldásodért könyörgünk, jó Atyánk, csak, — *csak* áldásért és nem vigasztalásért! Hiszen a gyermekeknek s rokonoknak nagyon kevés jut ott a fájdalomtól, a hol velők a gyászos szemfödőre zokogva egy egész nemzet borúl!... Ámen.

Mi Atyánk...

Utóimádság.

Imáadásig szeretett szép hazád földjében csöndesen *pihenj porodban*; nagy *eszméidben* hű néped *szívében* s *nemesb feledben* fönt az *égben* — *élj* örökre — *kettős* megdicsőülésben! — És Te, nagy Isten, engedd meg, hogy épen e szent helyen, hol szolgád hontalan lett, — áldásodat esdjük le mindazokra, népekre s egyesekre, kik vele, a bujdosóval jót cselekedének. (Mát. 25, 41—45.). Ámen.

30 kr. szaporulatot mutatnak; s az összes hátralék törlesztés két egyházban 7 frt 60 krnyi volt; összes hátralék az 1893. évről 50 frt 80 kr.

Egy reménynyel lettünk szegényebbek e közgyűlésen. A felsőbb lány iskola ügy huzódik már egyházmegyénkben vagy 3 éve. A közelebbi múltban M.-Turnak mintegy 70,000 frtnyi ajánlata folytán az egyházmegye kimondotta, hogy az egyh. megyei jellegű felsőbb leányiskola M.-Turon állítandó fel. Azonban a — szerintem helytelen irányban indult — mozgalom immár a múlté. A m.-turi egyháztanács olyan tulzott igényekkel állott elő, melyeket a csekély áldozatkészség miatt megvalósítani nem lehet. Azt kívánta ugyanis az egyh. megyei közgyűléshez beadott kérvényében: ha az egyházmegye egy a kor igényeinek teljesen megfelelő épületet nem állíthat fel a m.-turi egyház és város, megajánlott áldozatának igénybevételével s ha úgy be nem rendezi azt, hogy versenyképes legyen a hasonló intézetekkel: akkor mondjon le a további intézkedésekről. 11,000 frt kellett volna a m.-turi egyház által megajánlott 5000 frton kívül, hogy csak porta szereztessék s ez összeg megajánlására az egyházmegyei egyházak felszólítottak — lélekszám szerint osztatván szét az egyes egyházakra a megfelelő összeg, s abból mindössze 536 frt 40 kr. fogadtatót el; így tehát nem volt más teendő, mint engedni a m.-turi egyház kérelmének s lemondani arról, hogy az egyh. megyei jellegű felsőbb leányiskola M.-Turon állíttassék fel.

A határozat az ügyek jelen állásában más nem lehetett. Azonban talán csak nem azt teszi ez, hogy végleg abban hagyja az egyházmegye e nagy fontosságú kérdést? Hiszen az egyh. kerület által kötelezve van, hiszen a nagy érdek folyton fenn áll, sőt mind követelőbben tolul előtérbe!

Több helyi érdekű ügy került ezután gyors elintézésre s az ügyek csak úgy dültek, mint a rend a kasza alatt. Nagyobb vitát és érdeklődést a t.-földvári egyház kérvénye támasztott. A lelkész halála alkalmából azt kérte az egyház, hogy a községtől mintegy 5—6 kilométernyire levő úgynevezett Ó-szöllőben, hol ezer-ezerkétszáz lélek lakik s hol most is iskolát tart fen az egyház, a papi fizetésből 20 hold föld szakíttassék ki és ez, valamint az Ó-szöllőbeli hívek stó-lája csatoltassék a tanítói fizetéshez s az ottani iskolába káplán-tanító állíttassék be. Az egyházmegye a kérést teljesítőnek tartja, mert nem lehet közönyös előtte amaz 1200-nyi léleknek gondozása.

Iskola-ügyek, díjlevelek, felebbezések és kérvények kerültek ezenkívül elintézés alá, végre még egy általános érdekű indítvány. Az egyh. megyei közgyűlés, a lelkész-értekezlet indítványára kimondotta, hogy a milléniumra megírta az egyházmegye történetét; és pedig alólírottat bizta meg a munka elkészítésével s majd megírásával. Összegyűjtetnek az adatok s azokból tervvázlatot készít majd és nyújt be a megbízott. Ha a tervezet elfogadjatik: annak alapján fog a mű megírása elrendeltetni. Az adatok beszerzésének költsége időnként utalványoztatni fog az egyházmegyei közíg. pénztárból; a díjazás pedig későbbben állapítatik meg ivenkénti számítással.

Nekem az volt a nézetem, hogy pályázat hirdettessék! Most azonban már másként határozván az egyházmegye, nincs más teendőm, mint kérni mindazokat, a kik bárminemű ide vonatkozó adat birtokában vannak: kegyeskedjenek azzal engemet megörvendeztetni, az egyházmegyét lekötelezni.

Két dolgot kívánok még megemlíteni. A lelkész-értekezlet, mely a gyűlést megelőző estve tartatott meg,

a már említett indítványon kívül tárgyalás alá vette a Kossuth Lajos temetése tárgyában megküldött püspöki líratot és abban állapodott meg, hogy az egyházmegye minden egyházában egyszerre, vasárnap délelőtt 10 órakor vegye kezdetét az isteni tisztelet és hogy legyen az valóságos gyász isteni tisztelet. A másik pedig az, hogy egyh. megyei gondnokunk főrendiházi taggá kineveztetése óta, nem lévén még alkalma egyházmegyénknek e feletti örömét tolmácsolni; most meg nem akartuk azt, hogy egyh. megyénk e közgyűlési jegyzőkönyvében zavarja meg a Kossuth Lajos halála feletti fájdalom összhangját, egy olyan örvendező jegyzőkönyvi szám, mely az örömmel akart emléklapot szentelni: az egyh. megye lelkészei a közgyűlés reggelén palástosan — mert így jelenünk meg a gyűlés megnyitására, palástosan vonultunk el s jegyzőkönyvön kívül, de igaz érzelmekkel üdvözöltük őt kineveztetése alkalmából.

Kenderes, 1894. márczius 30.

Györi Lajos.

2. A debreczeni ev. reform. egyházmegye közgyűlése.

Az országos, nagy gyász idején, épen a gyászolt hamvaknak az ország fővárosába megérkezésének napján, f. évi márczius hó 30-án tartotta a debreczeni ev. ref. egyházmegye tavaszi, rendes közgyűlését, a debreczeni egyház tanácstermében; épen ezért a mily természetes, oly meghatározó is volt a gyűlés minden tagjára nézve Dávidházy János esperes szép megemlékezése a nemzet halottjáról. Mikor ugyanis említett esperes a gyűlés működésére segédelmet kérő buzgó imádságát bevégezte, ezeket mondá:

„Nagytisztelű egyházmegyei közgyűlés! Noha egyházi gyűlés ez, melyre összegyűlve vagyunk, de azon egyházé, mely nem ok nélkül nevezeték magyar egyháznak; mert míg ennek tagjait magyarok alkotják: ez egyháznak sorsa, története szoros egybefüggésben állott és áll a magyar haza történetével. Ez egyháznak öröme és virágzása soha sem áll ellentétben a magyar haza örömeivel és virágzásával; ez egyháznak fájdalma és keserve hű képe volt mindig a magyar haza fájdalmának és keservének. Épen azért, ez megfordítva is állván, az országos öröm a mi örömünk, az országos gyász a mi gyászunk is. Lehetetlen azért, hogy az országot mélyen beborító gyász hatása alól menekülhessünk; lehetetlen, hogy ez összejövetelünkben is ne érezzük a hazánkat ért nagy veszteségben őszinte osztozásunk fájdalmát s áldva ne említsük a nagy ember, immár nagy halott *Kossuth Lajos* nevét, ki azon eszmék törhetlen hűségű bajnoka volt, mely helyesen értett eszmék nemcsak ellentétben nincsenek egyházunk hitelveivel, de azoknak édes gyermekei. Legyen azért — e helyen és alkalomból *Kossuth Lajos* halhatatlan érdemeiről részletesebben nem szólhatván — e pár egyszerű megemlékező szó a honfűi mély fájdalomban osztozásnak kifejezője s tolmácsolója azon áldó sóhajnak, mely az ő hamvai mellett minden igaz magyar kebléből felszakad!“ . . . .

E szavakat állva hallgatták a gyűlés tagjai s azokkal való együttérzésök jeléül elhatározták, hogy az esperes beszédének *Kossuthra* vonatkozó része, a gyűlés jegyzőkönyvének egy külön lapján, gyászkeretben kinyomattassék.

A hazafias kegyelet ily módon történt megnyilatkozása után meleg szavakban üdvözölte az esperes *Nadányi Miklós* egyházmegyei gondnokot s *Dr. Tüdős János* világi aljegyzőt, mint a kik e gyűlésen kezdték

meg hivatalos működésüket, kifejezést adván azon mindnyájunkat eltöltő édes reménynek, hogy az említett férfiak ismert búzgóságuk, — egyházas érzületek — és jeles tehetségeikkel sok hasznos szolgálatot tehetnek és tesznek egyházmegyénk ügyeinek igazgatásában. Ez üdvözlésre előbb a gondnok válaszolt, hosszabb beszédben jelezvén az irányt, melyet hivatalos működésében követni fog, — majd a világi aljegyző — miután az esküt letette — mondott köszönetet megválasztásáért s tett ígéretet arra nézve, hogy teendőit hiven és búzgósággal fogja végezni. A közgyűlés az elmondott beszédek helyeslésével kísérte s a szövegeket szívből jövő eljenzéssel tűntette ki.

Csak ezek után fogott a közgyűlés a tárgysorozatban foglalt ügyek intézéséhez s fájdalmas tudomásul vette Beke Mihály egyházmegyei világi tanácsbírónak halálát, sajnálattal elfogadta Basa Bálint egyházi tanácsbíró öreg korával járó gyengeségével indokolt lemondását s míg amannak emlékét jegyzőkönyvben örökíti: addig emezt — hű szolgálatait — s különösen a lelkeszi gyámintézettel szemben tanúsított áldozatkészsége iránti elismerése jeléül tiszteletbeli tanácsbírójává választotta.

Az egyházkerületi képviselők Gyulai László, Szele György, Fráter Gyula és Szűnyogh Szabolcs —, póttagok gyanánt pedig Fodor és Fráter Barnabás személyében megválasztottak; ellenben a *lelkészjelölő bizottsági tagokra* nézve kimondatott, hogy ilyeneknek választása — tekintettel az új egyházi törvénynek a közel jövőben leendő kihirdetésére — már nem szükséges, hanem ha az őszi közgyűlésig — melyen az egyházmegye az említett törvények életbeléptetésére vonatkozó intézkedéseket megteheti — netalán lelkészválasztási eset adná elő magát: az esperes ennek intézésében már az új törvények szerint járjon el.

A gazdasági bizottság által előterjesztett költség-előirányzatból örömmel győződött meg a közgyűlés a lelkeszi gyámintézet gyarapodásáról, a mennyiben ennek pénztáránál az összes évi kiadásokon túl mintegy 1600 forintnyi maradvány mutatkozik s a pénztárnok Kovács Lajos tanítóképezdei tanár iránti elismerésének kifejezést adott abban, hogy tiszteletdíjait 250 forintról 400 frtra emelte fel, mit kellőleg indokol maga az a körülmény, hogy mikor néhány évvel ezelőtt a kezelése alatti pénztárakat átvette, azok összes állaga mintegy 45,000 frt volt, ma pedig már majdnem 100,000 frtra emelkedett. Ugyancsak a gazdasági bizottság benyújtotta a megbízás folytán általa készített kölcsönzési szabályokat, melyek megerősítettvén, a jegyzőkönyvben kinyomatnak s így egyházmegyénk minden egyházközségében lakó egyháztag, tudomást szerezhet majd azokról, az illető lelkészi hivatalok útján.

Közalapi segélyre ajánlatot a szerepi és józsi egyház, amaz templom és torony-javítás céljából 500 frtra, emez új templom építése céljából 1000 frtra.

A társ egyházmegyék jegyzőkönyveiről szóló jegyzői jelentés kapcsán, az egyházak figyelme felhivatott a f. év nyarán Debreczenben tartandó tanszer-kiállításra, mely reánk nézve annyiban nagyon időszerű, mivel egyházmegyei kötelező határozat folytán, a közelebbi három év alatt kell egyházainknak, az általok fenntartott iskolákat, taneszközök tekintetében legalább kielégítő felszereléssel ellátni. A jelentés többi része a lelkeszi közértekezlethez tétetett át.

Nem terjeszkedve ki a tárgysorozat egyes egyházak adásvételét, kölcsönét, vagy más belügyeit tartalmazó pontjaira, csak egy kínos feltűnést keltett ügyet kívánok még itt megemlíteni. A debreczeni egyházmegye tanító-

testülete — a debreczeni egyház tanítóinak kivételével — már az 1864-ik év óta fenntartott egy nyug- és gyámintézetet, mely előregedett, vagy munkaképtelen tanítók, vagy elhalt tanítók özvegyei és árvái segélyezésére van hivatva s melynek humanus célja és áldásos működése iránt minden elfogulatlan embernek elismeréssel kell lennie. Ez intézetnek nem régiben módosított alapszabályait, az egyházmegyei és kerületi közgyűlésnek megerősítése után, az illető testület, helybenhagyási záradékkal való ellátás végett felterjesztette a vallás és közoktatás-ügyi ministeriumhoz is, mely előtt az említett intézmény fennállása nemcsak titok nem volt, sőt általa nem egyszer tudomásul is vétetett. S mi történik? Az, hogy Hajdu vármegye tisztelt tanfelügyelője, Eötvös K. Lajos úr, egy, a tanítói gyámintézet alapszabályainak megerősítését akadályozó s esetleg lehetlenné tevő felterjesztést intézett ugyanazon ministeriumhoz, mint felsőbb hatóságához, mely felterjesztésben felhozott észrevételek, míg egyfelől kétségtelen bizonyosságra helyezik azt a körülményt, hogy az igen tisztelt tanfelügyelő úr — talán nagy elfoglaltsága miatt, amaz alapszabályokat, legalább gonddal, el sem olvasta: addig másfelől sajnosan mutatják, hogy a tanfelügyelő úr, ev. ref. vallású ember létére, mily rideg ellentétbe helyezte magát részint ama gyámintézet humanus célzatával, részint egyházi önkormányzatunkkal. Azt írja az igen t. tanfelügyelő úr a magas ministeriumnak a többek közt, hogy semmi szin alatt se engedje meg, az egyházak tanítóinak ama gyámintézetbe belépésre való köteleztetését. Hát ugyan miért? Talán nyereszkesedésre, vagy üzleti szempontra van alapítva az a gyámintézet? . . . nem, hanem arra, hogy a tagjává lett tanítónak, vagy családjának segélyt gyámolítást adjon, tekintet nélkül arra, hogy hosszabb, vagy kevesebb ideig volt-e tag az illető!? Vagy talán — a mitől az igen tisztelt tanfelügyelő úr félni látszik — tulságosan terheli a gyámintézeti részvénydíj azt a szegény tanítót? . . . nem, mert az az egy százalék, melylyel fizetése után hozzájárul, bizony nem veszi ki egy tanítónak vagy családjának szájából sem a kenyeret, de igenis alig számba vehető kicsiny teher mellett jogot biztosít neki arra, hogy egy minden ízében humanus intézmény áldásában részesülhessen. Vagy talán a tanügyre, a tanító hivatalos működésére nézve káros ennek az intézménynek fennállása s ebbe a tanítónak kötelező belépése? . . . nem, sőt arra a tanítóra nézve megnyugtató, lélekemelő és a lelkiismeretes munkásságra mintegy ösztönt adó azon tudat, hogy ha nyomorulttá lesz: akkor ő —, ha pedig meghal: akkor családjá ezen gyámintézetből is segedelemben részesül, a mely segedelem, hogy az állami nyugdíj mellett is nagyon felfér, ki tagadhatná meg?! . . . Bizony nehéz, sőt lehetetlen megérteni az igen t. tanfelügyelő úr álláspontját ama gyámintézettel szemben, hacsak a tanfelügyelői hatalom felesleges mutogatásának nem tartjuk azt; pedig én ennek tartani már csak azért sem vagyok hajlandó, mert bár őt személyesen ismerni nincs szerencsém, de nevét sok jó és nemes ügy élén, vagy munkásai közt olvastam már s így rosszul esnék feltennem róla, hogy egy hasonló jó és nemes ügynek pusztá hatalmi érdekből volna ellensége. . . . Az ügy különben úgy áll, hogy maga a minister úr sem volt hajlandó a tanfelügyelői kifogások álláspontjára helyezkedni, hanem azokra feleletet kívánt. E feleletet részletesen és igen alaposan megadta a közvetlen érdekelt tanító-testület, melyet aztán főtiszteletű püspök úr, mielőtt felterjesztené, bölcsen és helyesen az egyházmegyei közgyűlés által is tárgyalatni kívánt.

Igy került az ügy ezen közgyűlés elé, mely a tanító-testület választását egész terjedelmében magáévé tette és pártoló támogatásában részesíti. Hisszük és reméljük a vallás és közoktatás-ügyi Miniszter úr igazságszeretete és nemes gondolkozása felől, hogy a debreczeni ev. ref. egyházmegye 30 év óta fennálló tanítói gyámintézetének áldásos működését nemcsak beszüntetni, de még csak kevéssé akadályozni sem fogja az igen t. tanfelügyelő úr kedvéért!

Tépe, 1894. márczius 31.

Szele György.

3. A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Márczius hó 28-ik napján tartotta meg tavaszi közgyűlését a nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye Segesvári József esperes és Kulin Imre gondnok elnöklete alatt, Nagy-Károlyban. A kevésbé látogatott gyűlések közé tartozott, pedig a „Tárgysorozat“, különösen tanügyi része, nagyobb érdeklődést is megérdemelt volna. Távol maradásukat csak gróf Degenfeld József és Dienes Lajos tanácsbíró urak jelentették be, mely körülmény azon általános óhajnak adott kifejezést, hogy jövőre legalább a tanácsbíró urak értesítsék a közgyűlést, meg nem jelenhetősökről. Esperes költői szárnyalású imával nyitotta meg a gyűlést, melynek első perczei a nagy közös gyász, a legnagyobb magyar, Kossuth Lajos elhunyt feletti mély hazafiúi fájdalomnak voltak szentelve. Az elnökök, kiknek egyike az ősz Kulin Imre 48-as honvéd, — fájdalomtól áthatott hangon emlékeztek meg a hazát ért nagy csapásról. A haza nagy veszteségét s az e felett nyilatkozó páratlan gyászt tolmácsoló szavaikra könyccsepfek rezegtek a hallgatók szemeiben. Egyben elhatározatott, miszerint Kossuth Lajos iránti hálás emlékezetét jegyzőkönyvében megörökíti a közgyűlés; a külső gyász kifejezésül a gyűlési tagok gyászfátyolt öltenek, s a nagy hazafi gyászoló családjához táviratilag részvét-nyilatkozat intéztetik. A honfi-gyásznak ezen egyszerű, de szívből fakadt nyilvánulása után napirendre tért a gyűlés.

Olvastatt az esperesi jelentés, mely egyházmegyénk anyagi és szellemi állapotát ismerteti szélesen, a kép, melyet feltárt, megnyugtató, bár a fény mellett itt sem hiányzik az árnyék. Az áldozatkészség, protestantizmusunk ez erős oszlopa és kővére, mit sem veszített régi erejéből; épít, alapít és adakozik népünk ma is örömmel. Nagy-Doboson és Mérken új templom épül, Máté-Szalkán közelebről egy új orgona lett beállítva, *egyházaink fele részéből eddigelé 3200 korona gyűlt a debreczeni egyetemre* s így tovább. A tanügy határozott haladást mutat, az iskolai növendékek száma minden nagyobb kényszer alkalmazása nélkül jól felszaporodott, a tanítók munkálkodása dicséretes igyekezettről tesz bizonyosságot. A vallási és erkölcsi állapot míg egyrésztől örvendetes emelkedést mutat, visszázkodó házasságok, vadházasságok, czégéres bűnök nincsenek; addig másrésztől sajnálattal kell konstatálnunk a nazarénizmusnak két helyeni fellépését s azon sajátságos, a nép konzervativizmusában gyökerező görcsös ragaszkodást, melyet a három napi ünneplés iránt tanúsít, midőn minden egyházkerületi s egyházmegyei intézkedések, daczára a 3-ik nap beszüntetése, néhány egyházunk körében nagy rezsenszust szült s kisebb-nagyobb zavargásokra szolgáltatott alkalmat, sőt mint sérelmi ügy az e. megyei közgyűlés elé terjesztetett. Tekintve az egyházmegye állásfoglalását, mely szerint a három napos ünneplést megszüntetnek jelentve ki, a nyugtalanok egyházak

eljárását roszallotta, e szomorú jelenség többé nem fog ismétlődni, ezzel a régóta huzódó, sok lelkészre nagy kellemetlenség kútforrását képező három napos ünneplés utolsó felvonása is valószínűleg befejezést nyert. A nagyrésztben örvendetes tudomásul vett esperesi jelentés után Szilágyi Dénes világi tanácsbíró tette le az esküt s rövid, csinos, magvas beszéd kíséretében foglalta el székét.

Tárgyaltattak az államsegély kérvények. Erről elmondhatjuk, hogy a hányszor ez az ügy előkerül, annyiféle intézkedés tétetik benne. Érezzük, hogy sehogy sincs jól. Ha sokfelé osztjuk, kevés jut egyre, ha valakitől megtagadjuk, nagy az ódium. Hát még e nyomorult alamizsnát — 14—18 frt fejenként — sem kaphatjuk meg, szólanak és méltán a folyamodók?! Meddig is tart még az államsegélynek e czéljával meg nem egyező elforgácsolása? Mikor fordítjuk már egyszer az adott czélra az államsegélyt? Méltányosság, önzetlenség, jöjjön el a te országod! Az összes folyamodó egyházak és tanítók s kettő kivételével a lelkészek is, a segélyben részesítetni határozattak.

A közpénztár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése szerint a pénztár rendben találtatott. Összes vagyona 1922 frt 27 kr. Pénztárnoknak a felmentés megadatott.

Idők jelölül tekinthető a kaplyonyi lelkész-tanítói állomás ügye. E csekély javadalmazásu egyházba egy pályázó sem jelentkezett, úgy, hogy esperesnek anticzipálni kellett a legújabb zsinati törvény intézkedését, s megengedni, hogy meghívás útján töltsék be a lelkészi hivatalt. Azonban, mivel a régi viszonyok között ez eljárás sem látszott czélravezetőnek; a kicsiny egyház, élén derék főgondnokával, Reök Gyula úrral, megfeszítve erejét, csaknem kétszáz forinttal emelte a lelkészi fizetést, a melyhez még kárpótlásul felkérte az egyházmegyét, a missziói alapból 100 frt közalapi segély kieszközlésére, mely kérelme, tekintettel exponált helyzetére — svábok és oláhok közé van ékelve — és azon körülményre, hogy az elzúllás veszélye nélkül sem egyik, sem másik egyházhoz nem csatolható, ennél fogva, mint kiváló misszió pont — a legmelegebben ajánlatott segélyezésre. A fizetés ily módoni fölemelése után kilátás van rá, hogy egyik derék segédlelkészünk elfogadja az állomást.

A felekezeti türelmetlenség, illetve a gyermekmenhelyekre vonatkozó országos törvény figyelmen kívül hagyása, sőt egyenes megrontása, két egyház körében tapasztaltatott, mely körülmény a vármegyei közigazgatási bizottságnak bejelentetni határozatott.

Tanítóink azon szép törekvése, hogy a lelkészihez hasonló özv., árva-, gyámintézetet létesítsenek, örvendetes tudomásul szolgált; a jelen viszonyok közt azonban, miután az állam vette kezébe a tanítók nyugdíjügyét s valószínűleg nem engedí meg, hogy a tanítók egyszerre két nyugdíjintézethez való hozzájárulásra kötelezessenek, alig jósolhatunk jövőt: beadott kérvényök, bár a tanítói testület nevében szólott, de mivel csupán egy aláírással bírt, eme hiány pótlása végett visszavetett.

Nagyobb vita fejlődött ki a több osztály- és iskolaterem felállítására kötelezett egyházak ügyében kelt püspöki leirat tárgyalásánál. Vannak u. i. egyházaink, melyekben a tanköteles gyermekek száma 150, 160, sőt 180, kik egy tanteremben egy tanító vezetése alatt állanak. A közoktatási törvény a tanítók száma szaporítását s több tanterem felállítását követeli; alap nincs, vagy nagyon csekély; quid nunc? Javasoltatott, hogy az 1893. XXVI. t.-cz. alapján kérelmeztessék az állami

segély, de ettől a többség idegenkedett; az állami befolyás gondolatával még ma sem tudtak sokan megbékélni, holott ez oly kényszer, mi elől kitérés nincs, tehát jobb vele mielőbb szembeszállani; aztán meg az állam által segélyezett középiskoláink példája épen nem indokolja e magatartást. E szerint tehát a tehetősebbek, a mennyire lehet, igyekeznek saját erejükből felelni meg a törvény kívánalmainak; a hol az egyházak nem bírják, marad minden a régiben, az államra hagyják az új iskolák állítását.

Ezen indok — az állami befolyástól való félelem — alapján lett eldöntve azon határozati javaslat sorsa is, mely a fent hivatolt országos törvény alapján felterjesztést indítványozott az egyh. kerületi közgyűléshez oly czélból, hogy az 1893. XXVI. t.-cz. alapján az egyházkerületi összes, 400 frtnyi fizetéssel nem bíró tanítók részére, a tanítói fizetésnek 400 forintig való kipótlása, továbbá az egyes egyházakra majdan elviselhetetlen terhet róvó ötödéves korpótlékok fedezése végett az államkormányánál kérelmezzen, — bár a határozatban az mondatott, hogy az egyes egyházak jogkörének megtámadása lenne, ha ezek egyenes nyilatkozata vagy kérelme nélkül történnék az érdekükben való felterjesztés. Azonban a kis-majtényi egyház kérvénye, a tanítói fizetésnek 400 frtra való kipótlása s a korpótlék fedezése tárgyában az egyházkerülethez felterjesztetett. Az eredményt mindenesetre kíváncsian várjuk; vajjon megragadja-e már valahára egyházunk az állam segítő kezét, mely jobb jövőt ígér, vagy ragaszkodik továbbra is görcsösen ahoz a sokat emlegetett protestáns „ügynevezett függetlenséghez“, mely igen sok esetben csak páratlanul álló nyomorúságainknak s makacs konzervatívizmusunknak volt nagyon is áttetsző takarója.

A felekezeti türelmetlenségnek egy másik példáját látjuk feltűnni Mérken, hol a róm. kath. egyház egyenesen megakadályozta, hogy ev. ref. egyházunk a kath. templomtól egy szűk utcza által elválasztott tulajdon telkén, mely a legszebb s legalkalmasabb hely e czélra, építhesse fel templomát, okul hozván fel, hogy ez által ők zavarva lesznek isteniszteleteik tartásában. Ezen jogtalan erőszakoskodás ellenében a vármegyei közigazgatási bizottság kerestetik meg.

Géres csere föld telekkönyvi átíratás és adósság kitörles tárgyában beadott kérelmére, esperes a törlési és átíratási engedély megadására felhatalmaztatik. Szaniszlón a lelkészi földeknek a hívek által teljesített szántása 2 frttal holdanként megváltatott. Az ér-körtvélyesi lelkészi lak térvrajza és költségvetése, miután itt egy fait accompli-val állunk szemközt, a lakás ügyis fel levén már építve — jóváhagyatott. Barta László ér-endrédi tanító az egyházmegyébe bekebelezetetik. Egyh. kerületi közgyűlésre képviselőül egyházi részről Ujlaky Gábor, világi részről Ilosvay Aladár tanácsbíró urak küldetnek ki.

Végül javaslatba hozatott az elvben már rég elfogadott lelkészi körök felállítására s lelkész-értekezletek tartására, mire nézve határozatott, hogy egyházmegyénkben két lelkészi kör alakíttatik, északi és déli lelkészi kör elnevezéssel; az alakuló gyűlés összehívásával az északi oldalon Segesvári József esperes, a déli oldalon Vityi Bertalan tanácsbíró lelkészek bizatnak meg, az alakulásról az őszi gyűlésen jelentésök bevérvátván. Ezzel a tárgysorozat kimerítetett, a jegyzőkönyvhitelesítés Máté-Szalkára tüzetett ki, a szomszédos lelkészek közbejöttével.

Kis-Majtény, 1894. ápril 2.

Havas Gyula,
ev. ref. lelkész.

4. A nagy-szalontai egyházmegye közgyűlése.

A n.-szalontai ev. ref. egyházmegye f. évi márcz. hó 29-én tartotta meg tavaszi közgyűlését Széli Kálmán esperes és Ercsey Sándor legidősebb világi tanácsbíró elnöklete alatt. Esperes úr buzgó ima után a gyűlést megnyitván, jelenti, hogy egyházmegyénk szeretett gondnoka ez alkalommal nem jelenhetett meg, mit a következő hozzá intézett levélben juttat tudomására egyházmegyénk közgyűlésének: „Sok minden összejött körülmény megakadályoz abban, hogy egyházmegyénk holnaputáni közgyűlésén részt vehessek. Ki sem mondhatom, mennyire sajnálom ezt, mert azon meggyőződésemmel ütközik össze, hogy vénségem hátra levő napjaiban hön szeretett egyháznak szenteljem még lehető munkásságomat s teljesítem kötelességemet mindenek felett azon egyházmegye kebelében, a melynek bizodalma adta nekem, annyi évvel ezelőtt, a lehetőséget arra, hogy a közügynek szolgálatot tehessek. Kérem legyen szives mentségemet tudomásul venni s elmaradásomat a nagytiszteletű közgyűlés előtt kimenteni. Igaz tisztelettel vagyok, Budapest, 1894. márcz. 27. Nagytiszteletű esperes úrnak kész szolgálja Tisza Kálmán s. gondnok.“

A közgyűlés sajnálattal vette tudomásul nagyérdemű gondnokának, valamint Tisza István tanácsbírónak e gyűlésről való elmaradását.

A tanácskozás sorrendjének megállapítása után esperes úr meghatott szavakban emlékezett meg hazánk nagy fiának Kossuth Lajosnak haláláról. Emléke jegyzőkönyvünkben megörökíttetik.

Olvastatott a szavazatbontó bizottság jelentése, melyből kitűnt, hogy az üresedésben levő lelkészi tanácsbírószágra Hajdu Elek vadász lelkész szavazattöbbséggel megválasztatott. Hajdu Elek az esküt letevén, magát a tanácsbírói tiszt betöltésére felajánlja. A lelkészi gyámintézet választmányi tagjául pedig Hadházy Kálmán, egyházas érzelmeiről általánosán ismert n.-szalontai ügyvéd, e.-megyénk egyik a jegyzője választatott meg.

Esperes úrnak az e.-megye szellemi és anyagi állapotát feltűntető terjedelmes jelentése olvastatott azután, melyből álljanak itt a következő adatok: A közönséges isteniszteletek gyakorlása mindenütt buzgó. — Törvénytelen szülöttek száma 260 (3464 szülött közül) = 7.6%. Törvénytelenül együtt él, a mennyire ez kipuhatolható volt, 255 pár. Viszálkodó házaspár volt 87; ezek közül kibékült 36, válik 28, nem békült, de nem is válik 23. Hozzánk áttért 39, kitért 10. Vegyes házasság kötött 105.

A közadakozások összege 8405 frtra rug. Jelen-
tekenyebb adományok: Lippán templom-alapra gyűlt 709 frt, Zakar János Sarkadon iskola-alapra 100, néh. Osváth Imre az egyháznak 200, a debreczeni főiskolának 300, N.-Szalontán néh. Bajó János egy új templom alapjára 200, Tenkén a hívek orgonára 2300, Ugrán Bölöny Sándor az egyház szükségeire 100, Csermön a csongrádmegyei takarékpénztár az egyháznak 100 frtot, Vásárhelyi Béla pedig a lelkésztanítói fizetés alapjára 10 hold földet adományozott.

Építkezésekre és javításokra 34 egyházban 25,077 frt fordított.

A n.-váradai leánynevelő intézetre 33 egyházban 1844 frt 44 kr., a debreczeni egyetemre 1684 frt 43 kr. gyűlt. Ez utóbbi összegből 834 frt 43 kr. készpénz, 850 frt pedig évenként fizetendő járulék.

Népmozgalmi adatok: van ez idő szerint az egyházmegye területén 44 anya-, 8 leány-, 213 fiók-egyház és 3 missziói kör. Lelkek száma: 77321. Született 3464,

meghalt 2627, újházás 795; confirmáltatott 1173, van rendes lelkész 45, körlelkész 1, helyettes lelkész 1, és segédlelkész 8.

Részvétellel emlékeznek meg a jelentés Kis Károly komádii derék tanító váratlan elhunytáról, valamint Szöcs Imre b. zerindi buzgó lelkész-tanító és Bajó János számvevőszéki tag haláláról.

Beterjesztetett a *közalapi* számadás, melyből kitűnik, hogy a múlt évben egyházaink 2046 frt 25 kr. járulékot fizettek be; hátralékban maradt 324 frt 44 kr. A f. évben fizetendő 2485 frt 50 kr.

Tudomásul vétetett, hogy a lelkészgyámintézeti pénztár vagyona: 55991 frt 73 kr-ra szaporodott.

Az egyházmegye házipénztárának bevétele: 2381 frt 80 kr., kiadása: 1730 frt 50 kr., maradvány: 651 frt 30 kr. A folyó évre megállapított költségelirányzat 1587 frt szükséglettel szemben 3156 frt 90 kr. fedezetet tüntet fel. A nagymérvű hátralékoknak a f. év végeig leendő behajtása kimondatott.

A számvevőszék jelentéséből meglepetve értesült a közgyűlés, hogy kisebb-nagyobb hibák miatt, 14 egyházigazgató számadása, pótlás végett, visszautasított. A visszautasított 14 számadás közül különösen botrányosnak találta a számvevőszék, a *szentleányfalvai* gondnok számadását.

A tanügyi bizottság terjedelmes jelentéséből kiemelem a következő adatokat: a mindennapi iskolák száma 96; ezekben most, — két állomás üresedésben lévén, — 94 tanító működik. A növendékek száma 9180. A tantermek közül a követelményeknek megfelelő 81, nem felel meg 15. A kiszabott vezérkönyvek megvannak 90, csak részben vannak meg 6 iskolában. Az egyházkerület által kiadott tankönyveket használják kézikönyvként, négy iskola kivételével, melyekben egy-két nem az e. ker. által kiadott könyv is használtatik, — az összes iskolák növendékei. Taneszközökkel kellően felszerelt 65, hiányos felszerelésű 30, teljesen felszerelt 1 iskola.

Ismétlő iskola van 26, nincs 22 egyházban.

Aradmegye tanfelügyelője a kis-peregi iskolák ellen panaszt emel az esperesi hivatalnál azt állítván azokról, hogy minden tekintetben botrányosan el vannak hanyagolva, a leányiskola épülete épen életveszélyes. Az egyház presbitériuma túlzottaknak mondja a tanfelügyelő állításait. A közgyűlés, hogy a valódi állapotot megismerhesse, az egyházlátogató küldöttséget e tárgyban jelentéstétellel bizza meg.

Ugyancsak Aradmegye tanfelügyelője kifogásolja a n. zerindi és erdőhegyi iskolákat, a miatt, hogy túlnépeselek. N. Zerindet évek óta sürgeti már e. megyénk, hogy új iskolát építsen, de siker nélkül. Bejelentette a megyei közig. hatóságnak, de sem ennek, sem a közokt. miniszter intésének fogantatja nem lett. Majd föltiszteltü püspök úr intezett hozzájuk az iskola érlelében főpásztori szöveget, de hiába; N. Zerind nem engedelmessékedik. 10 ezer forintos községházat tudott építeni, de iskolát nem. Most egyházmegyénk felhívni határozta a megye hatóságát, hogy közigazgatási úton szorítsa engedelmességre a renitens községet.

Erdőhegynek köteleességévé tétetett, hogy 1895. szept. 1-re új iskolát és tanítóságot állítson s mivel a leányiskola tanítója Izsó Károly sikert mutatni már évek óta nem bír, figyelmébe ajánlja a közgyűlés, hogy saját érdekében nyugdíjaztatásáért folyamodjék. Ugyanezt javasolja a közgyűlés Kiss György komádii és Papp Gábor gyantái elaggott leánytanítóknak is.

Egyházkerületi rendes képviselőül Balog Ambrus és Tisza István, póttagokul Márk Ferencz és Sántha István e. m. tanácsbírók, — az üresedésben levő számvevőszéki tagságra Szikszay Lajos n. szalontai ügyvéd egyhangulag megválasztatnak.

A harsányi, geszti, aradi, lippai lelkészválasztások helybenhagyatnak; Dávid Gyula, Pokoly József, Csécsi Imre és Fogarassi Bálint, új lelkészek állomásaikon megerősítetnek.

A n. váradai prot. felsőbb leánynevelő intézet központi bizottsága jelenti, hogy a felsőbb leányiskolára kibocsátott gyűjtőveken egyszerűságra 10—11 ezer frtot tevő összeg ajánlatot fel, évi járadékul, 6 évi kötelezettséggel pedig 355 frt. Hogy az internátus mielőbb megnyitható legyen, egyh. megyénk felhívja a központi bizottságot, hogy épülettervről s költségvetésről gondoskodjék.

Köte-Gyán új adókulcsot állapított meg, melynek alapjául a földbirtokot vette. Ez ellen 73 egyháztag felebbez, igazságtalannak tartván, hogy a különböző minőségű föld egyenlően terheltessék egyházi adóval. Egyházmegyénk a felebbezésnek helyt adott és Sántha István s Balog Ambrus tanácsbírákat küldi ki az ügy megvizsgálására s ha lehet, békés úton elintézésére.

Mező-Gyán templom s toronyjavításra 7000 forint kölcsön engedélyezését, *Ugra* szintén templomjavítás céljából 50%-os pótdadó kivethetését kéri. Mindkét egyház kérelme teljesítettik.

Okány iskoláit egy telken óhajtja összpontosítani. Ily célból a debreczeni főiskolától 10 év alatt törlesztendő 10 ezer frtot vett kölcsön. Ebből 6555 frtot egy alkalmas telek vásárlására fordít, a vásárolt telken lévő épületek átalakítását s új tantermek építését pedig a kölcsönből fentmaradt összegből, egy eladott iskolatelek árából, — melyből 1565 frt folyt be, — 400 frtot tevő Gorove Constancia-féle isk. alapból és a regálebérlők ily célra adott 600 frtjából óhajtja eszközölni. Ugy e tervet, mint a kölcsön lefizethetése végett célbavett pótdadó kivétést örömmel hagyja jóvá a közgyűlés.

Fenes az egyházmegye többször megújított sürgetésére új iskolát szándékozik emelni s erre a célra, a lelkész tiltakozása daczára, a lelkész kertjét akarja felhasználni, a nélkül, hogy ezért megfelelő kárpótlást ígérne. Az ügy, békés úton leendő elintézés céljából, az egyházlátogató küldöttségnek adatik ki.

Az egyházmegye alapítványára Tóth István V. gymn. oszt. tanuló a f. évre felvétetett; a másik folyamódó, Balog Gyula kérvénye felszeretlen lévén, tekintetbe vehető nem volt.

Pankotai lelkész-tanító a tanítói és lelkészi hivatal különválasztását óhajtja s a tanítóságról lemond. Mivel azok az okok, a melyek a két hivatal egyesítését szükségessé tették, még mindig fennállanak, lelkész kérelme nem teljesítettik.

Több kisebb fontosságú ügy letárgyalása után a gyűlés véget ért.

Kutasmélti.

5. A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A bihari ev. ref. egyházmegye márczius hó 30-án tartotta tavaszi közgyűlését N. Váradon Szabó Károly esperes és Ritoók Zsigmond gondnok elnökielte alatt, nagyszámú lelkész és világiak részvételével.

A közgyűlésen is meglátszott az országos gyász hatása, a mennyiben a megszokott és illő komolyság mellett még az őszinte megilletődés borúja látszott az

arczokon . . . bizonyára mindnyájan arra gondolván, hogy a kiszenvedett nemzeti apostol hült tetemei talán épen ez órákban érkeznek 45 évi mártírság után, a szeretett haza határára! . . .

E megható csendes részvétet szavakban is kifejezte elnöklő esperes, midőn megnyitó imája után, a megindultságtól remegő hangon emlékeztette a közgyűlés tagjait a nagy veszteségre, indítványozva, hogy szerény jegyzőkönyvünk lapjai közé mi is tegyünk ez alkalommal az ő dicsőült emlékére egy cziprus-gallyat, emlékeztetésül a későbbi kornak, hogy mi volt nekünk Kossuth Lajos! Szavait a közgyűlés tagjai állva hallgatták végig s egyhangúlag hozzájárultak a Kossuth Lajos emléke jegyzőkönyvi megörökítéséhez.

Ezután kezdődött a tárgyalás a szokásos esperesi jelentés felolvasásával. Melyből örömmel győződünk meg arról, hogy egyházmegyénkben béke és jó rend mellett ékesen folynak minden dolgok! Figyelemreméltóbb tünetet csak a nazarénus vagy baptista hívek jobb ügyszívós, kitartó terjeszkedése képez, mely egyházaink életében az összhangot itt-ott megzavarja. S a közgyűlés egyik nevezetesebb határozata ez ügyre vonatkozott, nevezetesen a vallás és közokt. miniszter legutóbbi azon rendelete ellen, mely szerint a nazarénusok mindennemű stólaris, sőt anyakönyvelési díjak fizetése alul is felmentetnek, — az egyházkerületi közgyűlés útján felterjesztést tétetni rendelt. Ugyancsak az esperesi jelentés kapcsán láttuk, hogy egyházmegyei gyámpénztárunk örvendetes növekedést mutat, a mennyiben a múlt évi 52 ezer frtról jelen évbe 58,483 frtra növekedett. A közpénztár állása pedig 8961 frt 41 kr.

A gyűlés többi határozatai — a mennyiben a nyilvános érdeklődés tárgyai lehetnek — rövid kivonatban a következők:

A tanítói fizetéseknek a 300 frtos minimumra kiegészítését s még inkább az ötödéves korpótlékokat az esperes jelentése szerint egyházaink, kevés kivétellel az államtól kérik és várják s e czímen egyházmegyénk összesen 7625 frt évi államsegélyt venne igénybe! A mely feltűnő s mindenesetre komoly figyelemre méltó tünet talán a napirenden levő egyházpoltikai javaslatok hatásának tulajdonítható, de méltán tartható az idők jelének! Erre való tekintettel egyházmegyénk mielőtt ez ügyben végleges felterjesztést tenne, az esperesi látogatás alkalmával — közvetlen személyes érintkezés útján — az egyes egyházak vezetőségét még egyszer felhívatni rendeli e fontos ügyben komolyabb megfontolásra! Hogy lesz-e eredménye? nem tudhatni, de annyi előre is bizonyos, hogy a mai időben a kinált segélyt nehéz el nem fogadni!!

A Nagyváradon feállítandó prot. nőnevelő intézetre az egyházmegyénkből eddig befolyt adakozások összege 2,949 korona és 30 fillér. Ez ügyben az állítandó intézet tervrajza s költségvetése elkészítése végett egy bizottság küldetett ki.

A debreczeni egyetemre egyházmegyénkből 4,184 korona és 2 fillér gyűlt össze. Mindezek kiáltó bizonyítékai annak, hogy a saját fenntartásukat is nagy önmegadóztatással eszközölhető egyházaink kész szívvvel járulnak minden nemesebb célhoz!

A lelkészek kötelező életbiztosításának indítványa, mint kivihetetlen elvetetett, e helyett azonban a lelkészek temetési járulékaiknak önbiztosítására beadott indítvány elfogadtatott s az alapszabályok kidolgozása végett egy bizottság küldetett ki. Ezen újabb intézmény is régen érzett szükségén fog bizonyára segíteni! . . .

A lelkészi javadalmak újabb felbecslése — mivel

az eddigiekben sok aránytalanságok fordultak elő — csekély változtatással elfogadtatott. S valószínűleg az eddig meglévők közt ez lesz a legarányosabb, ha megállhat. Azonban az is valószínű, hogy nem állhat fenn soká, mivel a küszöbön álló egyházpoltikai reformok életbe lépése esetén rögtön újabb becslés szüksége áll elő, mert annak folytán még nagyobbak lesznek az aránytalanságok!!

Egyébiránt arról is jó ez, hogy megláttuk legalább, hogy mily túlzott állítás az, hogy a bihari egyházmegyében sok helyt 300 frton aluli fizetéssel nyomorognak a lelkészek!? A megállapított becslés ugyanis megczáfolja ezt fényesen s látjuk, hogy még Fugyinak sem lehet oka panaszkodni, — legfeljebb csak azért, hogy megállapított fizetésének csak a papiron gyönyörködhetik! Dehogy megis kapja!? az már más kérdés! Dehát jól van ez így is, mert a cél — a lelkészi gyámintézetnek ez alapon való támogatása — megengedi, talán ha nagyító üveget is használtunk is! . . . Hiszen ebből úgy sincsen senkinek kára, csak a gyámintézetnek van haszna, egyébként pedig maradunk a régiben, panaszkodunk, segélyt kérünk, mert kevés a fizetésünk!

Ezzel egyidejűleg a lelkész-gyámoldai pénztárnok fizetése is felemeltetett 150-ról 200 frtra, azon indoklással, hogy nagyobb a pénztár, nagyobb a felelősség is!! És ez igen természetes!

Végül a csak tavaly alkotott lelkész-gyámoldai alapszabályok egyik lényeges pontja megváltoztatása végett is indítvány tétetett.

Az egyházközségi közgyűlés tagjainak, a kisebb egyházközségekben is meghatározott számban való választása végett, az egyházkerületi közgyűléshez felterjesztést tétetik.

A mező-telki lelkészi javadalomhoz tartozó 18 hold tagosított legelő külön kiadatni rendeltetett.

Egyházmegyei ügyész jelentése szerint a lelkészek és tanítók falu helyen az utadót fizetni kötelesek.

A tanítói gyámolda alapszabályai jóváhagyattak.

A révi missió lelkész jelentése tudomásul vétetett.

Tóth Albert pelbárt-hidai ujonnan választott lelkész, Pap Gyula és Fejlesztés Márton bojti tanítók bekebelezetnek.

Bojt új leányiskolát építhet.

Szalárdon, Pap-Tamásiban s Bojton az egyházi adó birtokaránylagos kivétele s a párbér és szolgálmanyok megváltása megengedtetik.

Nagy-Szántónak a főiskola átalakítási költség elengedése iránti kérelme illetékes helyre pártolólág terjesztetik fel.

F. Tóth Ferencz csökmői lakos Darvason egyházi adót csak egynegyed részben köteles viselni.

Gál József n.-tótfalui lévita 28 frt adóssága el nem engedtetik.

Nagy Sándor váncsodi lelkész lemondási és nyugdíjaztatás iránti kérelme elutasított.

Végül közalapi segélyre ajánlottak Pósalaka egyház és lelkésze; rendkívüli államsegélyre pósalaki lelkész.

Ezzel a gyűlés folyó ügyei letárgyaltván, a gyűlés még délelőtt berekesztetett s a gyűlés tagjai, szokás szerint, közebedre gyűltek össze, mely, mondanom se kell, az országos gyászra való tekintettel, minden toasztirozás nélkül, egész csendben folyt le.

A délutáni gyűlésen a jegyzőkönyvek hitelesítése eszközöltetett s végül bírósági ülés tartatott egy renitens tanító s egy magáról megfeledezett lelkésztárs ügyében.

Körösvölgyi.

6. A nagybányai ev. ref. egyházmegye tavaszi rendes közgyűlését márczius hó 28. és 29. napjain tartotta meg Nagybányán.

A gyűlés alkotó tagjai 28-án reggel 8 órakor a városháza nagytanácstermében gyűltek össze, honnan fél 9 órakor harangok zugása közben, Bencsik István esperes vezetése alatt testületileg vonultunk be a már hallgatósággal eléggé megtelt templomba s ott a „Jövel Szentlélek Ur Isten” két versének eléneklése után *Ferenczy Gyula* krassói lelkészünk ment fel a szószékbe, s miután az alkalomszülte buzgó imádságával lelkeinket a buzgóság szárnyain Istenhez emelte, nagyszabásu egyházi beszédet tartott, Máté VIII. 18. 23. 24. 25. 26. versei alapján, melyben remek vonásokban a hajó képében az idők átalakulásai és eszméivel szemben felmutatta hazánk, egyházunk és saját magunk sorsát; széles ösmeretre és mély tudományra valló alapossággal fejtegetvén különösen azt, hogy e hajó a mi hazánk eszménykepe és ez jár az idő tengerén különféle felekezetekkel, mint a milyen különfélék valának a hajóbeli tanítványok; egyik görög, másik zsidó stb. — Mindenik részben csattanósan vezette be azt a jelenetet, hogy a hajó nagy hazánkfíával épen most indul el, jó, hozza a mi Mózesünk földi részeit s készülünk mély honfi gyászszal mindnyájan a temetésre; — de azért ne legyünk kicsinyhitűek, ne féljünk, mert egyházunk hajóján ott van a Krisztus, hazánk hajóján ott van halhatatlan Mózesünk. A szép kidolgozásnak megfelelő volt a külső előadás, mely mindnyájunk figyelmét mindvégig lekötve tartotta.

A templomból ismét visszatérve a városháza nagy tanácstermébe, Bencsik István esperes úr buzgó imával, újaj a helyzet megkapó rajzolásával a nagy nemzeti gyász hatása alatt a gyűlést megnyitotta. A megnyitó elhangzása után *Gergely Károly* e. m. tanácsbíró indítványára egyhangúlag kimondatott, hogy jegyzőkönyvünkben örökítsük meg emlékezetét annak a *nagynak*, a kit méltán mienknek, magunkénak is mondhatunk, a ki az 1848-iki XX-ik t.-cz. létrehozója, a ki épen a vallási egyenlőségnek leghatalmasabb szószólója volt. — Továbbá küldjünk ravatalára egy szerény koszorút, — mire alig néhány percz alatt 85 korona gyűlt össze s végre bizzunk meg néhány tagot az egyházmegye képviselőiben a temetésen való részvételre. A képviselők Böszörményi Zsigmond v. tanácsbíró elnöklete alatt Jakó Endre, Tóth Mór, Gergely Károly, Ferenczy Gyula, Jakó Pál, Jakó Kálmán, Szentiványi Gyula, Boros Zoltán és Papolczy Zoltán urak személyében azonnal megválasztattak.

Ezután esperes úr sajnálattal tudatja, hogy elnöktársa Ujfalussy Sándor egyházmegyei gondnok úr gyengélkedése miatt gyűlésünkön meg nem jelenhetett, ebből kifolyólag az elnöki széket e gyűlés tartamára gróf Dégenfeld Sándor legidősebb v. tanácsbíró úr foglalta el.

Olvastatott a minden tekintetben kimerítő esperesi jelentés, melynek részleteibe bocsátkozni idő és hely kimélés tekintetéből nem akarok; annyit azonban örömmel jelzek, hogy egyházaink — úgy szellemi, vallás-erkölcsi, mint anyagi ügyeit tekintve — szép haladást mutatnak s a fényoldalak mellett ritkán mutatkoznak némi aggodalomra szolgáló sötét pontok. — Egy ifjú lelkészünk Sepsy Géza közelebb tartott e. m. gyűlésünk óta meghalt, emlékezte legyen áldott!

Az államsegély-osztó bizottság véleménye elfogadtatván, 5 lelkész, 5 tanító 40—40 forintjával, 4 egyház 37 forint 50 krajczárjával segélyeztettek.

Olvastatott Ferenczy Gyulának a belhivatalnoki fizetések egyöntetű rendezéséről s az egyházak anyagi

megszervezéséről beterjesztett — e becses lapok hasábjain és külön lenyomatban is megjelent — munkálata. Ennek alapján kimondatott, hogy a belhivatalnoki fizetések egyházmegyénkben rendeztessenek, lehetőleg pénzre változtattassanak, s a hol ez még kivihető nem volna, ott a terményfélék sulymérték szerint számítottassanak. A Ferenczy Gyula munkálatának átdolgozása és abból egy biztos alapra fektetett tervezet készítése tárgyában különben egy kilenczes bizottság neveztetett ki az egyházmegye egyes vidékeire való tekintettel.

A tanítók fizetését 400 forint minimumban állapítottuk meg, ha bár ezt sok helyen az államsegély igénybe vételével érhetjük is el. Sokat foglalkoztatta gyűlésünket, mint mindig, úgy most is, Apa, melynek új díjlevél ügye talán már be lesz fejezve. A lelkész régi díjlevél szerinti követelése — bizottságilag megvizsgáltatván — megítéltettek. A központi gyűléstartás költségeinek fedezésére vonatkozó bizottsági munkálat elfogadtatván, e czélra ezután 1 és 1/2 krajczáros adó szedetik be.

Követendő példa gyanánt örömmel írom, hogy Nagy-Bánya lelkészének fizetését 200; a kicsiny Amacz pedig 150 forinttal megjavította. Amacz, mely ily szép példát mutat, más oldalról a templomi székeken meg egyezni nem tud, évtizedeken át mindig verseng, most is perrel hurczolkodtak elő, természetesen azt kapták válaszul, hogy az Ur előtt mindenki egyenlő, ki-ki oda üljön, a hova lehet, a botrányszerzők bünyefenyítő úton nyerjék meg tetteiknek kellő megtorlását.

Nagy-Hodos ifjú lelkésze torony alapra szépen gyűjtött s most az előjáróság is szikrát fogott s építeni akartak azonnal, de az építkezéshez csak akkor foghatnak hozzá, ha kellő alapot mutatnak ki s beszerzik előbb az anyagot. Ujváros, Mikola, Kispalád, Krassó a megye közigazgatási bizottsága által is szorgalmaztatván, a tankötelesek magas számára való tekintettel, második tanítói állomás szervezésén buzgólkodjanak.

Köszeg-Remete község lakosai az egyháznak 6000 forintot adományoztak s azt be is fizették. Nemes tett nem vár dicséretre; persze figyelmeztetve lett az előjáróság, hogy e tekintélyes tőkét biztos helyen gyümölcsöztesse.

Volt még sok adás-vevési ügylet, több helyen készült előnyös alapon új díjlevél, tárgyalattak bizottsági jelentések, kérvények és felfolyamodások, melyek a t. olvasóközönséget talán nem is érdekelnék; ezek elhallgatása után tehát arra térek át, a mit talán legelő kellett volna mondanom, hogy Nagy-Bánya vendégszeretben páratlan, sziveslátásban felülmulhatlan lakosai nagy ünneppéggel fogadtak mindnyájunkat. Tiszteletünkre volt ismerkedési estély, közebéd, társas vacsora rendezve, melyeken természetesen — bár a nemzeti nagy gyász hatása alatt — de az elmés és kedélyes tóztok sem hiányoztak.

Hajdu Zsigmond,
e. m. aljegyző.

Könyvismertetés.

„A neveléstan kézikönyve. Tanítóképző-intézetek számára. Szerkesztette *M. Joó István*. Budapest, 1894. Kiadja Hornyánszky Viktor könyvkereskedése. Ára 3 frt.”

(Folytatás.)

A mű második részében a szellemi nevelésről van szó mintegy 250 lapon. Négy szakaszra osztja szerző tárgyat, melyek közül az elsőben az ismerő tehetség,

a 2-ikban az érzelmi tehetség vagy kedély képzése van előadva, míg a 3-ik az akarat képzését vagy az erkölcsi nevelést foglalja magában, a 4-ik pedig a tanításról szól.

Az ismerő tehetség első fokán, vagyis az érzéki fokon legfontosabb dolog a szemlélet. Lássuk tehát, mikép magyarázza szerző ennek előállítását, s hogy határozza meg magát a szemléletet.

„Érzékeink munkásságának eredménye — úgy mond — érzés és észrevétel. Egyes érzékünk segítségével azonban a kültárgyaknak a részletekig ható s minden egyes sajátosságait magában foglaló felfogására el nem juthatunk. Ily felfogás csak úgy és akkor lehetséges, ha egy és ugyanazon tárgyat mindazon érzékeinkkel vizsgáljuk, melyeknek ismerete körébe esik. Mindazon sajátosságokat, melyeket az egyes érzékek észrevettek, a lélek megtartja, visszaidézi s egységbe fogja. Így áll elő a szemlélet, mely alatt annál fogva valamely érzéki tárgyon észrevett érzéki sajátságoknak egységbe fogását értjük.“

A mily egyszerűen és világosan köti össze érzékeink munkásságának eredményeit, az érzést és észrevételt a lélek munkájával, a mily könnyen és természetesen jut el a szemlélet meghatározásához: oly egyszerűen, világosan s könnyen felfogható módon szól szerző általában az ismerő tehetség képzéséről úgy ezen első vagy érzéki fokon, mint annak második fokán, t. i. a gondolkodó tehetség képzésénél.

A gondolkodó tehetség munkásságának leírásánál természetesen először is a képzetekkel találkozunk. A képzet előállása, a szemlélethez való viszonya, a szellemi élet kezdete feltételezve képzetek birásától, a képzelő és gondolkodó tehetség hozzájárulásával a koncepczió és fikció létrejötte mind helyes, lélektani alapon van fejtegetve. Erre a figyelem és emlékező tehetség gyakorlása következik. Ez utóbbi tárgynál, igen helyesen, kiterjeszkedik szerző az emlékezve tanulásra. S előadván annak mindkét tulzását, egyfelől azt, mely nem igen törődik vele, hogy a tanuló az egyes képzeteket vagy fogalmakat s ezek egybefüggését megérti és felfogja-e; hanem megelégszik azzal is, ha a képzet-sorok és gondolatok jegyeit vagy kifejezéseit híven megtartja és visszaidézi, mely tanulás lélek-gyötrellem, igazi tudást nem eredményezhet; másrésztől felmutatván a filantropok iskolai programjának idevonatkozó részét, kik dicsekedve említik, hogy az ő iskoláikban könyv nélkül nem kell tanulni: megállapítja a két túlzás közt középben álló igazságot, mely nem más, mint hogy a növendékektől csak annak beemlézését kívánjuk meg, mit alaposan megértettek, külső vagy belső szemlélet által felfogtak. „Ha a tanuló minden képzetet és fogalmat ért, ha minden egyes gondolatot s annak kifejezését is sajátjává tette, ha az egyes gondolatok összefüggését és menetét is tisztán felfogta, megjegyezte és áttekinteni tudja: akkor véssé híven emlékezetébe a kifejezéseket is.“ Majd előadván, hogy mit és mennyit kell könyv nélkül betaníttatni, áttér szerző a gondolkodás, értelem és ész képzésére, végül a képzelőtehetség művelésére. Igen szépen fejtegeti mindenik tárgyat, úgy hogy alig állhatom meg, hogy belőlök egy-egy jellemző részletet ez ismertetésbe fel ne vegyek. Tekintettel azonban a még hátralévő nagy sokaságára, csak a képzelő és gondolkodó tehetség viszonyát mutatom be e szakaszból.

Az ész eszméket ad a fantáziának, s az ezekből eszményeket alkot. Alkotását azonban az ész szemmel kíséri, a maga és a természet törvényeire tanítja, korlátok közt tartja, hogy szörnyűt és képtelent ne hozzon létre, a művészet és erkölcsi élet körében túlságokba

ne essék. „Az ő világ szörnyeit és számos csudait a csapongó képzelet azért alkothatta, s a bámuló világ azért nem ütközött meg rajtuk, mert az ész alacsony fokon állott az alkotó művésznél s a bámuló közönségnél egyaránt.“ Azonban a képzelőtehetség nemcsak vesz az észről, hanem ad is az észnek. „A beszéd szép alakja, külső és belső szépsége, a szónoklat elragadó bája a képzelőtehetség segítségével jó létre. Az ész meghatározza azon gondolatokat, melyek egy tárgy körül csoportosíthatók, rokonságukat, rangjukat megjelöli; de tetszetős rendjüket a képzelőtehetség állapítja meg. Ez eszközli, hogy a mű nemcsak igaz, de szép is legyen, hogy az igazságot ne csak értsük, de meg is kedveljük, hogy ne csak eszünket, de szívünket is fogva tartsa. A nagy feltalálások, a világot bámulatba ejtő felfedezések az ész és fantázia együttes alkotásai. Az ész ismeri a meglévőt, a jelent, a képzelőtehetség mintegy a jövőbe hatol: olyat tervez, a mi nem volt és nincsen, de lehet.“

A felvett rész második szakaszában az érzelmi tehetség vagy kedély képzéséről szól szerző. Ez szerintem művének legértékesebb s legszebb része. Maga a kedély, mit érzelmi tehetségnek tekint, ezen meghatározása: „kedély alatt érzelmi életünknek meg-megújuló érzelmeink által kifejlődött állandó határozottságát és erejét értjük,“ a kedély alapelemei, jellemvonásai, a kedély viszonya az akarathoz és észhez, a kedély jó tulajdonságai, az érzékenykedés és indulatoskodás, mint a kedélykóros jelenségei, végre a kedélyképzés természetes eszközei és módjairól szóló cikkek olyan correct körültekintéssel, lélektani biztossággal, egészséges bölcsészeti és világnézettel, vallásos felfogással és higgadt mérséklettel vannak írva, hogy párjukat ritkítják. Emeli e szakasz becsét a két utolsó cikk, t. i. a család a kedélyképzés szempontjából, továbbá az iskola feladata kedélyképzés tekintetében. A ki tudja, hogy a kedélytől függ éltünk boldogsága, lelki egyensúlyunk, világfelfogásunk; másfelől ismeri, hogy a család, különösen az iskola mily keveset tett eddigelé e tekintetben: csak elismeréssel fogadhatja szerzőnek azon törekvését, hogy rámutat az eszközökre és módokra, melyek a kedélyképzés céljából a családban és iskolában felhasználhatók. Az iskola ugyanis egyszerűen nevelő-intézet, feladata ennél fogva nemcsak ismeretek közlésében s így az értelem és ész képzésében, hanem a lélek összes tehetségeinek összhangzatos kiművelésében áll. Nem lehet tehát közönyös előtte a növendékek boldogsága, vidám meglegedése.

A könyv 128. lapjától a 183. lapig terjed a harmadik szakasz, mely az akarat képzéséről, vagy az erkölcsi nevelésről szól.

Az akarat képzését következőleg vezeti be szerző: „Mindazon elvek és eszmék, melyeket eszünkkel felfogunk, minden szép, jó és igaz, melyért szívünk hevül és lelkesül, mindaddig rejtett kincsei lelkünknek, míg azoknak az akarat valamely külső tényben látható, érzékileg tapasztalható alakot nem ad, míg azok az akarat által életet nem nyernek. Ezért a nevelés legfőbb célja tulajdonképen az akarat kiképzésében érvényesül; ez a cél pedig az akarat erkölcsi szabadsága, vagyis az akarat azon tökélye, mely szerint az harmóniában áll valódi rendeltetésünkkel, az emberiség közjával, a dolgok igazi becsével s mindenek felett Isten akaratával. Az akarat szabadsága alatt tehát semmi esetre sem azon függetlenséget értjük, mely szerint az akarat minden indokokra való tekintet nélkül határozza el magát; sokkal inkább az akarat szabadsága abban áll, hogy törek-

vése céljával mindig azt választja, a mi általában az erkölcsi eszméknek s különösen a jó eszméjének leginkább megfelel. Az akarat képzéséről általában szólva, az akarat fejlődésének fokait adja elő, s azután az akarásról tanít. Itt jó elő a jellem, miről így szól: „Az akarás és cselekvés állandó és következetes nyilvánulási módját jellemnek nevezzük.“ „A kinek jellemét ismerjük, arról előre is felteszszük, hogy bizonyos körülmények között miképen szólna és tenne; jelleménél fogva mintegy szívébe és lelkébe, gondolatai és érzelmei műhelyébe tekintünk.“ Idéztem e pár mondatot, hogy feltüntethessem, miszerint szerzőnél az egyszerűség és rövidség nem okoz homályosságot, sem érthetlenséget a legnehezebb tárgyaknál sem.

Az erkölcsi nevelés kezdetét a szoktatásban s az engedelmisségre nevelésben mutatja fel a szerző. Ez utóbbi tárgynál jönnek elő a parancs és tilalom s az ezekre nézve megtartandó szabályok. Mind helyesen vannak felállítva, kimerítően indokolva s meggyőzően fejtegetve ép úgy, mint a büntetés, annak fokai s a testi büntetés alkalmazásának esetei és módjai. Ugyaníly körültekintő higgadtsággal s józan belátással szól a jutalmazásról s annak neméről és fokozatairól. Aztán a foglalkozás, játék és munkára tér át. Előadván, hogy legelső és legtermészetesebb foglalkozása a gyermeknek a játék, felmutatja a játék hasznait s buzdítja a nevelőket, hogy a gyermekek játékosztónét az erkölcsi és szellemi nevelés javára értékesítsék. Szól a gyermekek magán és társas játékaikról s összeköti a játékkal a munkát, a foglalkoztatással a kézimunka tanítást. Ebben a tekintetben is bölcs mérseklet vezérli azonban, mi megóvja minden túlzástól. Az iparoktatás behozatalát az elemi iskolába, figyelemre méltó, fontos okok felsorolása után ellenzi, hivatkozik Felméri Lajos tekintélyére, angol és amerikai példákra. Ellenben a kéz és szem ügyesítése az izlés nemesítése céljából sürgeti a rajz kötelező tanítását. A francziákat mutatja fel e tekintetben s végül így szól: „Kövessük az életadta tapasztalatokat inkább, mint a pusztá és gyakorlat által nem igazolt elmékedést.“

Hasonló részletességgel és alaposággal szól szerző az erkölcsi nevelés még hátralévő tárgyairól, u. m. a példaadásról, az akarat erősítéséről, az erkölcsi oktatásról, a felügyelet és ellenőrködésről és a nevelés fény és árnyoldalai cím alatt: 1-ör a makacsságról, 2. a hazugságról, 3. a tolvajlás és kártételről. Ez utóbbi cím ellen lehetne ugyan kifogást emelni, mivel a 3 pont alatt elősorolt tárgyak a főtételnek csak utóbbi részét meritik ki; de a mit e nem egészen helyes cím alatt szerző előad, mind annyira helyes és szükséges, hogy a kifogástól elmegy a kedvünk. Végül az egyéniség tiszteletben tartása következik az akarat képzésénél s bezárja a szakaszt a házi vagy magánnevelésről írott cikk. Igen helyesen tette szerző, hogy a magán és köznevelés előnyei és hátrányai felől is kimerítően tájékoztatta a tanuló ifjúságot. Szükséges volt ez, nemcsak műve teljességének szempontjából, hanem azért is, mivel még napjainkban is, lépten-nyomon a legellentétebb nézetekkel, itt-ott félszűzségekkel találkozunk e tekintetben.

A könyv utolsó szakasza magában foglalja a didacticat. Először a tanításról általában szól szerző, aztán tárgyát két fejezetre osztja, melyeknek elseje általános módszertan, a másodika pedig a tanítás alapelveivel foglalkozik.

Kovács Lajos.

(Vége köv.)

IRODALOM.

Megjelentek s beküldettek a következő munkák:

1. *Kalászkok az élet kenyéréhez.* Különbféle alkalmi beszédek gyűjteménye. Szerkesztik K. Tóth Kálmán debreczeni és Pap Károly budapesti ev. ref. lelkészek. II. évfolyam I. füzet. Közölve van benne 4 adventi beszéd, Zábrák Dénes, Petri Elek, Hamar István és Poszvék Sándor tollából; 2 karácsoni beszéd Szász Károly és Nemes Károlytól. Nagypénteki beszédet irt K. Tóth Mihály, pünkösztit Sántha Károly. Ezenkívül ugyanezen ismert nevű és jeles egyházi íróink közül a legtöbben, két beszéddel is gazdagíták a tartalmas füzetet. Szertartási (de nem szertartásos) beszédeket irtak K. Tóth Kálmán, Varga József, Dombi Lajos. Ezenkívül „suspiriumok“ és imádságok egészítik ki a jól szerkesztett és gyakorlati becű füzetet, melyet — mint szintén az egész vállalatot — méltán lehet ajánlani az érdekelt körök támogatásába s pártfogásába. Az évenként négyszer megjelenő gyűjtemény előfizetési ára egész évre 4, félévre 2, negyedévre 1 firt. — *Gyakorlati biblíamagyarázatok*, szerkeszti és kiadja Garzó Gyula gyomai ev. ref. lelkész. XIV. évf. I. füzet. A 64 oldalra terjedő füzet egész tartalmát Csiky Lajos theol. akad. tanár munkája foglalja el, a ki is főként Barnes „Notes on the N. Test.“ műve nyomán Pál apostolnak a Filippibeliekhez irt levelét magyarázza 12 szakaszban, a nála megszokott világossággal, gyakorlati lelkészi érzékkel, közvetlenséggel s találó alkalmazásokkal. E szakfolyóiratnak a jelenleginél nagyobb anyagi támogatására s lehető terjesztésére mi is felhívjuk a lelkészek figyelmét. — 3. *Protestáns Szemle.* VI. évfolyam. 3. füzet. Tartalma: I. Értekezések és tanulmányok: 1. A polgári házasság történetéből. Dr. Szilávik M. 2. A magy. prot. házassági jog rövid története 1786-ig. III. közlemény. Pokoly József. 3. A debreczeni hitvita. Zoványi Jenő. II. A magy. prot. irod. társ. felolvasásai: 1. A prot. hittani alapelvek hatásáról. Dr. Szabó A. Az irodalmi szemlében (Sz.) aláírással egy jóakaró bíráló azt mondja Zahn Adolf dr. „Abriss einer Geschichte der evang. Kirche auf d. europ. Festlande im 19. Jahrh. Stuttgart 1893. 3. kiadás“ című munkájáról, hogy annak „rosszabb a tendenciája a Janssen-féle ultramontán történetírásnál“ és felfogása szerint „igazán sajnálatos volna, ha művelt közönségünk vagy theologus ifjaink ebből a műből tanulnák megismerni pl. Németország közegyházi és theol. irodalmi viszonyait.“ Ebből a pár sorból tisztán felismerhető az illető „jóakaró“ kritikus egész lénye. Azért jajdul fel nevezetesen, mert Zahn nem rajong, a mint hogy nem is rajonghat a németországi uniált evangélikus egyházért, hiszen épen az unió erőteljesen meg s nyelte be majdnem mind, a vértanuk vérével megszentelt németországi református egyházakat! Aztán meg az nem tetszik (Sz.) úrnak, hogy Zahn nem egy gyékényen árul Wellhausenékkal. No de Zahn legalább ismeri a bibliai „hohe Kritik“ túlcsepontosságait s maga is számot tevő bibliai kritikai művel lépett a nyilvánosság elé: teljesen jogosítva van tehát arra, hogy véleményét e tekintetben is mérlegbe vesse. És így az ő művét kifogásoló s diszkreditálni akaró unió Wellhausen-barátok ellenében, épen az a kívánatos és óhajtott, hogy ennek az erőteljes nyelven író, valódi református tudósnak fentemlített művét az elfogulatlan művelt közönség mennél alaposabban megismerje. Am ezt a könyvet nem értik meg azok, a kik öncsalódságból élnek, de annál inkább megértik azok, a kik tisztelik a lelkiismereti és vélemény-szabadságot s a mit

mondanak, azt be is tudják bizonyítani. E könyv kapható Stuttgartban J. B. Metzler bizományában s megrendelhető bármely könyvkereskedésben. (—U.) — 4. *Festschrift zur Feier der Einweihung der ev. ref. Kirche zu Osnabrück*. 1894. 66 lap. E csinos kiállítású füzetben az osnabrücki ev. ref. gyülekezet temploma építésének előzményei, felavatása s az ez alkalomból mondott egyházi beszédek és ünnepi üdvözlések olvashatók. E lelkes gyülekezet előbb szétszórtan élő tagjai a fáradhatatlan buzgóságú ifjú *Langen* lelkipásztor körül tömörültek s már 1890-ben a megalakulás (1889. január) után alig két évre, majdnem kétezer ref. lelket számlált a hívek egyháza, a melynek százezer márka költséggel építettet templomát, 1893. nov. 1-én, ünnepélyes megnyitási szertartással avatták fel. Az elhangzott beszédek igen tanulságosak s tájékoztatók. Szívből kívánunk a kisdud küzdő seregnek erősbödést, gyarapodást nemzetiségről-nemzetiségre. — 5. *Az 1848—49-diki magyar szabadságharc története* című illusztrált vállalatból most jelent meg a 9-ik füzet. Gracza György e füzetben az első független magyar felelős miniszterium tagjainak élet- és jellemrajzát mondja tömör rövidséggel. E füzet értékét nagyban emeli az 1849-iki szükségpénzek hű fascimilkben való közlése. Igen szép Andrassy Gyula gr. 1848-iki arcképe is, a mely eddig még sehol sem jelent meg. A képek beosztása a következő: A szabadságharc hírlapjai. Mészáros Lázár, az 1848-iki hadügyminiszter arcképe. A pesti rendőrség jelvénye 1848-ban. Honvéd-zászlószentelés. Kossuth-bankó. Rozsnyó város szükségpénze 1849-ben (6. ábra). Windischgrätz felfalja a szabadság bájnokait. (Gúnykép.) A Zichy-uradalom szükségpénze 1849-ben. Ung- és beregmegeyi sóbankó 1849-ben. A zemplénmegeyi Hegyalja szükségpénze 1849-ben (6. ábra). Andrassy Gyula gróf 1848-ban. Losoncz város szükségpénze 1849-ben. — 6. *Böngérfi János és Orbók Mór*, Vezérkönyv az elemi népiskolai számolástanításhoz. Különös tekintettel a Mocnik-Orbók-féle népiskolai számoló könyvekre. I. füzet. Történet. Didaktika. Methodika. Budapest-Pozsony. Ára 80 fillér.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Debreczen kegyelete és részvéte** teljesen méltó módon nyert kifejezést e hó 1-én, a **Kossuth Lajos** temetésével egyidejűleg rendezett gyászünnepélyeken. A református egyház összes négy temploma zsufolásig megtelt mély meghatottságtól könyező közönséggel, melynek minden tagja őszintén átérezni látszott a közös nemzeti veszteség nagyságát. A nagytemplomban *Dicsőfi József*, a kistemplomban *Némethy Lajos*, a Kossuth-utcaiban K. *Tóth Kálmán* lelkipásztorok és az ispotályi templomban Mindszenti Imre segédlelkész mondtak nagy hatású, emelkedett hangú imádságokat; az ág. hitv. evang. imaházban Materny Lajos lelkész tartott imát és beszédet, az izraeliták főrabija Krausz Vilmos pedig hazafias szellemű szónoklatával emelte hitfelelinek ünnepi hangulatát. A helyi lapokból azt is olvastuk, hogy a r. kath. templomban Léky Kornél káplán-áldozár megfelelő alkalmi beszédet tartott. E sok szép imádság és szónoklat közül szerencsések voltunk közlés végett megnyerni a „Tárca” rovatunkban olvasható remek imádságot, mely úgy alaki és tartalmi szempontból, mint idői és helyi vonatkozásaira való tekintetből, kiválóan lebilincselte az együttműködő Debreczen egész közönségét.

— **Kossuth és a kath. egyház.** E cím alatt tudósítást közöl egyik beavatott kath. egyházi lap arról, hogy Esztergomból utasítás jött az egyház és az egyházi személyek magatartására vonatkozólag. Az utasítás fő pontjai a communicatio in sacris tilalmából folynak: 1. nem lehet az elhunytért misézni, 2. nem lehet ravatalához és temetéséhez harangozni, 3. nem lehet a templomokra érette gyászlobogókat kitűzni. Suum cuique. Ugyanez a lap egy szerkesztői üzenetben azt is megmagyarázza nekünk, hogy az a lap (Religio) miért nem tett Kossuth neve fölé *keresztet*. „Gyászjelentésben a keresztények közt a kereszt nem csupán azt jelenti, hogy az illető †, vagyis meghalt, hanem inkább és főleg, hogy az illető a †-énységben, vagyis Krisztusban halt meg emberi legjobb tudás szerint. *Kossuthról ennek ellenkezője van emberileg konstatálva. Ergo.*” Erre csak azt jegyezzük meg, hogy ergo szerencsések vagyunk mi protestánsok, hogy a mi hitelveink nem jönnek léptenyomon összeütközésbe nemzeti és hazafias érzületünkkel.

— **A debreczeni egyetemre a nagy-károlyi egyházmegyéből.** 1. *Egyszermindenkorra készpénzben adtak:* Bere 45 kor. 36 fil. *Börvely* 72 kor. 10 fil. *Csomaköz* 30 kor. *Dobra* 50 kor. *Domahida* 58 kor. *Er-Körtvélyes* 80 kor. 36 fil. *Fábiánháza* 11 kor. 50 fil. *Iriny* 13 kor. *Kis-Majtény* 12 kor. 72 fil. *Mérk* 10 kor. *Papos* 14 kor. 20 fil. *Szaniszló* 11 kor. 20 fil. *Vitka* 40 kor. *Kaplony* 28 kor. *Mátészalka* 101 kor. 20 fil. *Nagykároly* 509 kor. 10 fil. *Összesen: 1086 kor. 74 fill.* — 2. *Alapítványokban:* *Börvely* 200 kor. (készpénz), *Bojok* Gyula ugyanott 100 kor. *Kántorjánosi* 200 kor., ugyanott főgondnok 100 kor., lelkész 100 kor. *Szamoszeg* 200 kor. *Nagykároly* 500 kor. *Összesen 1400 kor.* — 3. *Évjáradékokban:* *Bay Mihály* (Csomaköz) 160 kor., *Uramovics Sándorné* u. o. 200 kor., *Domahidy István* (Domahida) 100 kor. *Ólcsuai egyház* 80 kor. *Szikszay Gyula* (Nagykároly) 100 kor. *Fejes István* ugyanott 50 kor. *Asztalos Kálmán* 50 kor. *Összesen: 740 kor.* — A három csoportban tett adakozások főösszege tehát: **3226 korona és 74 fillér.** Tekintve már, hogy ennek az egyházmegyének legtöbb egyháza szegény s maga is segélyezésre van szorulva, bizonyára mindenikök ereje felett meghozta a szent célra a maga áldozatát. Legyen kedves az Ur előtt!

— **Tanítóképességi vizsgálat.** A folyó hó első napjára meghirdetett képességi vizsgálat sorrendje, a közbejött nagy nemzeti gyász miatt, 1 nappal későbbre tetetett; így a folyó hó 2-ik napján végbement jelentkezésekkel vette kezdetét. Ez alkalommal 24 tanító (legtöbben rész- vagy javító-vizsgára) és 6 hittanhallgató jelentkezett. Írásbeli vizsgát 5 tanító és 5 hittanhallgató tett (1 hittanhallgató időközben betegség miatt vissza lépett). A szóbeli vizsgálatok f. hó 4-ik napján Főtiszt. Kiss Áron püspök úr elnöklete alatt kezdődtek, majd Dávidházy János esperes helyettes elnöksége alatt lapunk bezárásáig folyamatban vannak; így a végleges eredményt a jövő számunkban közölhetjük.

— **Sárospatakról** írja lapunk egyik kiváló barátja, hogy a 8-ik jogi tanszékre a pályázatot valószínűleg már legközelebb kifogják hirdetni. Ajánlja ezt egyúttal levelező a debreczeni főiskola intéző-köreinek figyelmébe. Mert szép és nemes törekvés — úgy mond — az egyetem felé való igyekezet, a minek sikerét minden igaz protestáns embernek szívből kívánnia kell, a kit elfoglaltság nem vezet, de ahhoz első lépés a meglévő karok kiegészítése, s így, a mint már ott is többször hangsúlyoztatott, a nagy és népes debreczeni jogakadémia,

melynek hallgatói létszáma erősen közelít a kolozsvári egyetemé felé, 6 rendes tanárral tovább fenn nem maradhat. — Erre nézve szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy a debreczeni jogakadémia tanári kara évek óta sürgeti két új tanszék felállítását, a mi nek szükségét az egyházkerület is elismerte. Most pedig, a midőn a 8 tanszék a kötelező doktorátus helyébe lépő elméleti államvizsgának feltételül állítottatott fel a kormány által, akként, hogy a hol 8 tanszék nincsen, ott államvizsgálati bizottság szerveztetni nem fog, a debreczeni jog- és államtudományi tanárkar sürgős kérelemmel járult az épen összeülendő egyházkerületi közgyűléshez, hogy a hiányzó két tanszék felállítását rendelje el, s illetőleg az e czélra Debreczen városa által megszavazott 100.000 frt folyóvátételét a nemes városnál eszközölje ki. Reméljük is, hogy a tanárkar ez előterjesztésének kedvező elintézése nem fog akadályokba ütközni, mert az akadémia életkérdéséről van szó. Az akadémiai tanári javadalmazás kérdésének megnyugtató rendezése sem késhetik sokáig, ha azt akarjuk, hogy a most egymásután betöltés alá kerülő tanszékekre nem kezdő, kellő előkészület és gyakorlat nélkül való ifjú embereket, vagy a gyakorlati pályáról menekülő egyéneket, hanem olyan hivatott tanárokat nyerhessünk meg, a kik az akadémia-nak egyetemi színvonalra való felemelését maguk is előmozdítani, munkálni képesek. Intéző körünk bölcsességében ez ügyre nézve is teljes mértékben megbizunk, a bujkáló rosszakarat aknamunkáját pedig csóvával fogjuk megjelölni, hogy meg ne téveszthesse a könnyenhívőket.

— **Vidéki hírek a Kossuth-gyászról.** *Küldöttségek a Kossuth Lajos temetésén.* A Budapest körüli egyházak és egyházmegyéken kívül, Magyarország minden részéből megjelentek a magyar református egyházak képviselői. Szépen volt képviselve, különösen a *máramaros-ugocsi és a nagybányai egyházmegye.* Ez utóbbinak küldöttsége díszes koszorút is helyezett a nagy halott ravatalára és egy rövid feliratban fejezte ki részvétét a Kossuth-család iránt; a felíratot Ferenczy Gyula krassói és Szabó József ar.-medgyesi lelkészek írták a többiek nevében alá.

Kisujszálláson folyó hó elsején d. e. 10 órakor búsan kondultak meg a harangok s a mint megnyiták a templom ajtai, a már felgyülekezett nagy néptömeg párpercz alatt megtöltötte a nagytemplom minden zugát, még állva is alig volt található hely. — Megnyitotta a gyászszertartást a dalos-társaság éneke s miután orgona kísérete mellett megható buzgóság és megindultsággal elzengte a nagy néptömeg „Tebenned bizunk eléitől fogva” halotti énekünket: Gulyás Lajos lelkész lépett néma csend és várakozás közben a gyászleppellel bevont szószékre, mondván fenkölt érzésű imát és „Elesett a mi fejünknek koronája” jelige alapján, a nagy halotthoz, tettei és hazaszeretetéhez méltó feledhetlen emlékü beszédét. E vallásos szomorú ünnepélyt bezárta a nép megható éneklése „Sirjatok árván hagyatott nemzetek” — és a dalos-társaságnak „Isten áld meg a magyart” elzengése. Ily halotti méltóságos és bús érzelmű temetés még nem volt városunkban. — Ugyancsak Kisujszálláson a képviselő-testület elhatározta, hogy a nagy halott érdemeit, elvesztése feletti fájdalmát, jegyzőkönyvében örökíti meg, arczképét a város részére megfesteti és a városház tanácstermében elhelyezi, felíratot intéz a képviselőházhoz, hogy Kossuth Lajos érdemei országos törvénybe foglalassanak; végezetül elhatározta, hogy a nagy hazafinak az ország fővárosában felállítandó emlékszozábrára városzerte gyűjtést rendez, melyet ezennel 200 frttal meg is kezdett. Ilyen a hálás magyar nép. *K. Hajdu Lajos.*

— **Az országos tanítói árvaház építésére** ki van hirdetve a pályázat. Az összes előirányzott költség 76.877 frt 81 kr. Az árlejtésben résztvehetnek mindazon hazai iparosok és vállalkozók, kik üzletek gyakorlására hatósági engedéllyel bírnak. Ajánlat az összes munkákra tehető, vagy egyes munkacsoportra, vagy egyenként külön-külön. Az ajánlati minta a vállalkozók által megajánlott százalékos árendedményt, vagy árfölemelést, úgy számjegyekkel, mint betűkkel föltüntetve töltendő ki; csak azon ajánlatok fognak figyelembe vétetni, melyek az eredeti ajánlati mintáiban tételnek. Távirati ajánlatok el nem fogadtnak. Az 50 kros bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok, f. hó 14-én déli 12 óráig a vallás- és közoktatási miniszterium segédhivatali főigazgatójánál nyújtandók be, vagy pedig ugyanoda ugyanazon időig posta útján küldendők be. Később érkezett ajánlatok nem fogadtnak el. Az ajánlat borítékán az ajánlat czíme föltüntetendő. A beadott ajánlatok a vall. és közokt. miniszterium kebelében, f. hó 16-án d. e. 11 órakor nyilvánosan felbontatnak. Az ajánlattevők az „általános vállalati feltételek”-ben megszabott 5% bánatpénzt az ott körülírt módon a debreczeni kir. adóhivatalnál, vagy a cultusmin. segédhiv. főigazgatónál az ajánlat benyújtása előtt leteszik s az erről nyert nyugtát az ajánlathoz csatolják. — A miniszterium fentartotta magának, hogy az ajánlattevők közül, a jutányosság szem előtt tartása mellett, a munka kivitelével és végrehajtásával azt bízza meg, ki a jó és helyesen készített munka iránt eleve legtöbb biztosítékot nyújt. A föld- és kőműves-munkára vállalkozó ajánlattevők arról is nyilatkozzanak: mily összegben veszik át a város által felajánlott egymillió téglának ezrét, az építés színhelyére szállítva. A munkákra vonatkozó általános és különleges vállalati feltételek, tervek és költségvetés a közoktatási miniszterium X. ügyosztályában, naponta d. e. 9—2 óra közt, vagy a hajdumegyei kir. tanfelügyelőségénél naponta d. e. 8—12 óra között megtekinthetők; ugyanott kapható meg a kötelező eredeti ajánlati mintáiv. — Helyi iparosaink és vállalkozóink figyelmét felhívjuk e jelentékeny építkezésben versenyre.

— **Tilos a próbatanítás.** Ezt mondta ki a közoktatásügyi miniszter f. hó 12-ikén 6854. sz. a. a kir. tanfelügyelőkhöz küldött következő kirendeletben: „Felhívom a tanfelügyelőséget, hogy mindazon tudomására jutott vagy jutó akár községi, akár felekezeti iskolai tanítványválasztási eseteket, melyeknél a tanító megválasztása a pályázók által az illető iskolaszékek előtt tartott próbatanítás figyelembe vétele alapján történt, a község és az iskola jellegének és fokozatának érintésével haldéktalanul jelentse ide fel.”

TARTALOM-JEGYZÉK: Nemzeti gyász és nemzeti egyház. Ferenczy Gyula. — Tárca: Halotti imádság. Dicsőfi József. — Tanúgy: Egyházkerületi gimnasiunai felügyelet. Szeremley Sámuel. — Egyházmegyei közgyűlések: 1. A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye. Győri Lajos. — 2. A debreczeni ev. reform. egyházmegye közgyűlése. Szele György. — 3. A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Havas Gyula. — 4. A nagy-szalontai egyházmegye közgyűlése. Kutasmenti. — 5. A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Körösvölgyi. — 6. A nagybányai ev. ref. egyházmegye. Hajdu Zsigmond. — Könyvismertetés. Kovács Lajos. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.